

B 11779

55

ACTA REG. SCIENT. UNIVERSITATIS CLAUDIOPOLITANAE
FRANCISCO - JOSEPHINAE ANNI MDCCLXXXIII—LXXXIV.

Fasciculus II.

BESZÉDEK,

MELYEK

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIR. FERENCZ-JÓZSEF-
TUDOMÁNY-EGYETEM

1884. május hó 29-iki

PÁLYADÍJ-KIOSZTÁSI ÜNNEPÉLYÉN

TARTATTAK,

ÉS AZ EGYETEM NÉGY TUDOMÁNY-KARÁNAK

JELENTÉSEI

A PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL ÉS AZ ÚJ PÁLYATÉTELEKRŐL.

KOLOZSVÁRT,

NYOMATOTT A M. POLGÁR NYOMDÁJÁBAN K. PAPP M. ÖRÖKÖSEINÉL.

1884.

378.4 (439.21) "1884" (042)

378.32 (439.21) "1884"

B 11779

I.

BESZÉD,

MELYLYEL

Dr. ABT ANTAL,

a kísérleti természettan ny. r. tanára, az orsz. középt. tanárvizsgáló bizottság tagja és volt elnöke, a kolozsvári orvos-természettudományi társulat tagja és volt elnöke, a m. kir. természettudományi, a magy. földtani és a magyar földrajzi társaság tagja, a math. term. tud. karnak 1882/3-ban volt dekánja, ezen egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT MEGNYITOTTA.

Nagytekintetű egyetemi közgyűlés!

Mélyen tisztelt közönség!

Az egyetemek életében mindig emlékezetes örömnappal volt az a nap, melyen a pályadijak az egyetemi polgárok kitünőbbjei között kiosztattak. Régi szokás ez, talán oly régi, mint a legrégebbi egyetemeknek a fennállása. Hallgatók és tanárok osztozkodnak az egyetemi ünnepély örömeiben. Azok, mivel szellemi fáradságuk sikerét látják elismerve és anyagilag úgy, mint erkölcsileg megjutalmazva. Ezek pedig azért, mivel az általuk elhintett mag termékeny talajt talált és abban érett gyümölcsé fejlődött.

De valóban van is oka az egyetemnek a pályadijak kiosztását ünnepélyes alakban megtenni, mivel arra, hogy valamely egyetemi hallgató a rendes tanulmányain kívül és azoknak elhanyagolása nélkül egyes kitűzött tudományos kérdések beható megvizsgálására és tanulmányozására vállalkozzék, a tehetségen kívül szilárd akarat és egy bizonyos önmegtagadás kívántatik; és ha akadnak az egyetemi polgárok között a tudománynak ilyen fiatal harcosai, kik magukkal és a kitűzött szellemi munka nehézségeivel számot vetve, arra vállalkoznak és jó sikerrel elvégzik, akkor nemcsak a pályakoszoruzott

munkák szerzői élvezik közvetlenül az erkölcsi és anyagi jutalmat, hanem azokban közvetve az összes egyetemi polgárság magát megtisztelve érzi, és a hallgatók előhaladását mindig szíven hordó tanári testület bokros pályáján ily alkalommal élvezi legnagyobb örömét.

Kolozsvár városának nemeslelkű alapítványa és egyes nagylelkű városi polgárok alapítványai, melyekért egyetemünk örök hálával van eltelve, lehetővé tették, hogy ifju egyetemünk is évenként ilyen örömnünnepet ülhessen, mely az egyetemi polgároknak a nemes szellemi versenyre alkalmat nyújt, a pályakoszorúzott hallgatókat új munkára serkenti és másoknak nemes ösztönül szolgál, megmutatva, hogy az időt és alkalmat megbecsülve és jól felhasználva, hogyan lehet kitartó munkával saját magának és másoknak örömet, dicsőséget és becsületet szerezni.

Mielőtt a folyó tanévi pályázatok eredményei kihirdettetnének, ezen ünnepélyes közülest megnyitottnak nyilvánítom és átadom a szót Dr. Martin Lajos mennyiség- és természettudományi dekánnak.

II.

A VÉGTELENRŐL.

É R T E K E Z É S.

Felolvasta az egyetem 1883/4 május 29-iki ünnepélyén

MARTIN LAJOS,

bölcsészettudor, a felső mennyiségtan ny. r. tanára, a kö-
zépt tanárvizsgáló bizottság tagja, a m. tud. akadémia lev.,
a m.kir. természettudományi társulat rendes tagja, a math.
tern. tud. kar 1872/3-ban volt prodekánja és 1877/8, 1882/3-
ban volt dekánja és e. i. dekán.

A szokás úgy hozza magával, hogy a zárünnepélyen azon kar dékánja felolvasást tartson, melynek kebeléből a rector választatott. Az idén nekem jutván a feladat, a „végtelen“ választottam a felolvasás tárgyául.

De nem a matematikai, hanem azon végtelenről akarok szólni, mely a physikai világban létezik. A tiszta mennyiségtan terén ohajtottam volna maradni, de a matematikai formulák hajthatatlan merevsége csak a szakemberre gyakorolván vonzást, több élvezetet nyújtok, ha felolvasásomat oly térre viszem át, mely nem csak a szakember, hanem a laikus érdeklődését is képes kelteni.

Azt hiszem, nincs ember, a ki, maga körül tekintvén, a három kérdést: „hol van a világ határa? mi volt az eredete? mi lesz a vége?“ magához nem intézte volna. Több, mint négyezer éve, hogy emberi ész a három kérdés megfejtésén fáradozik, s ime, ennyi hosszú idő alatt alig hogy az elsőre tudunk kielégítő módon felelni.

Az első népek felfogásai a világmindenségről a nemzedékről-nemzedékre átszállott mythusokban és mondákban vannak megörökítve. Lássuk a főbb vonásokat.

Homér szerint a föld sík korong, melyet az oczeán vesz körül minden oldalról; s ezen oczeán az éggel érintkezik. Az égi testek leszálltakor belemerülnek a kék tenger habjaiba, hogy megfürödve ismét felemelkedjenek, mihelyt a rózsaujju hajnal ismét kinyitja az ég megaranyozott kapuit a fényt árasztó, életet ébresztő nap előtt. Azt azonban, hogy min nyugszik a föld, s mi tartja össze az oczeán vizeit — arra nem tudott senki felelni.

Az ind regék és mondákban már van némi nyoma azon szellemi erőfeszítésnek, megfejteni azt, hogy mely útra tér a nap éjszaka idején. Mivel a nap, mely tegnap lenyugodott, ma reggel csorbitatlanul ismét felemelkedett a keleti kátháron, átlátták, hogy az égboltozatnak folytatása van a föld alatt. De mivel a földet, melynek alakját még nem ismerték, nem lehetett közvetlenül az égre reá támasztani s valami tartó erőnek csak kellett léteznie, különböző egymás fölött lévő oszlopokat képzeltek maguknak, melyeken a földkerekek nyugszik. De azután, hogy mi tartja, mire támaszkodik ezen oszlopok legalsója, azt tovább nem kutatták.

Csak távoli viszhangjai ezen hagyományok azon tudománynak, mely az ókori népeknél virágzott volt, s melyről csak azon néhány műemlék bizonyít, melyek évezredekkel daczolva, fenmaradtak s hirdetői egy régen kihalt culturának.

És a választott nép hagyományai? fognak kérdezni engem. Igenis, arra is kell reflectálnom: annyival inkább, miután Mózes genesise kiváló helyet elfoglal úgy vallási, mint irodalmi, mint természet-tudományi tekintetben.

Vannak, kik Mózes világteremtését betűszerinti értelemben veszik, vannak ismét olyanok, kik annak más értelmet akarnak adni, hogy azt a tudomány mai állásával kiegyenlitsék. Mózes öt könyve állítólag revelation alapszik. Vannak már most, kik a revalatió mellett küzdenek, s vannak megint olyanok, kik a revalatiót merően tagadják. Akármit tartsunk a revelatióról, annyi mindenesetre áll, hogy a tudomány, mely — még pedig nem kell épen oly régi időre visszamennünk — a genesiset eleinte megátmadta volt, most a tényeknek egy egész sorát fedezte fel, mely inkább a genesis mellett, mint ellene szól. S még a legmakacsabb antirevelationista is kénytelen elismerni, hogy a genesis megírása oly szerzőre vall, ki éles eszével behatolt a természet titkaiba s azokat helyesen értelmezni tudta.

De nem arról van most szó, valjon történt-e revelatió vagy nem, sem arról, hogy Mózes teremtése egyezik-e a tudomány elveivel vagy nem, hanem igenis az most a kérdés: milyen felfogása volt az ó-testamentomi zsidó népnek a világmindenségről. A tekintetben csak kevés adat maradt fenn, de ezek határozottan oda mutatnak, hogy a zsidó nép nézetei megegyeztek volt a Homeros-féle felfogással. Különösen tanuskodik a mellett a 135. zsoltár 7 v. „ki a felhőket a földnek utolsó határából felhossa“, a 136-ik zsoltár 6. verse „ki a földet megerősítette a vizek felett“, valamint a költői képekben oly gazdag 139-ik zsoltár 9. verse „ha olyan szárnyaim volnának is, mint a hajnalnak és a tengernek utolsó határánál lagnám is.“

A Homeros-féle felfogás tehát úgy látszik ál-

talánosan el volt terjedve a földközi tenger körül letelepedett népeknél. A körülmény megint oda mutat, hogy a népek, melyek bizonyosan egymással érintkeztek, egy közös kútforrásból merítették mondaikat s regéiket, mely csak azon népnél kereshető, mely legelőbb cultur-államot alkotott volt; az nem volt más, mint Egyptom.

Az eleinte szűk felfogás az évszázadok folytával s az ismeretek növekedésével kibővítettett; földünk a térben különálló helyet kapott, sőt később felismertetett a gömb alakja is. Sajátságos, hogy ezt a tényt előbb abstract ratiocinium útján felfedezték, csak később nyervén Aristarch korszakot alkotó észleletei s lángeszű combinatiói által tapasztalati bizonyítékait. S miután tapasztaltatott, hogy minden alá nem támasztott test a föld felé esik, s hogy a nap, a hold, a bolygók s a többi csillag körpályákban haladnak, melyek a földgömb centrumával központosak, végre a gondolatra jöttek, hogy a mi földünk a világteremtés középpontja. Mert azon pont, mely körül minden forog, s mely felé minden test esik, nem leheté más, mint a világ centruma.

Nem volt nehéz egy oly gépezetet kieszmélni, mely az égi testek látszatos mozgásait türhetőleg megmagyarázta. De a mint a tapasztalat, az észleletek s megfigyelések sorával megnövekedett, a központos körök elméletére megállapított gépezet elégtelennek bizonyult, sok erőfeszítés után a körkívüli vagy epicyclusi pályák eszméje fogadtatott el. Azonban még ezen kísérlet sem felelt meg, s vagy 15 század mulva, nem maradt egyéb hátra, mint végkép szakítani a több mint kétezer éves traditióval,

s feltenni azt, hogy a föld nem központja a világnak.

Végre sikerült a kutató emberi szellemnek megbízható észleletek alapján bebizonyítani azt, hogy a földünk nem más, mint egyik szerény kísérője a napnak, mely a többi testvértársával együtt a nap körül kering, s úgy, mint ezek, fényt s életető erőt kölcsönöz a közös anyától. Mintegy ijedten állott meg az emberi gondolat a végkövetkeztetés előtt, maga az egyházi hatalom is állást foglalt el vele szemben, s hogy a vallást biztosítsa a fenyegető veszély előtt, szükségesnek tartotta óvintézkedésekhez nyulni; az új elméletet, mint vallásellenes tévtant, elítélte s a híveknek eltiltotta.

Azonban egy Kepler és Newtonnal megjöttek csakhamar a kényszerítőbb bizonyítékok, s az emberi ész meggyőződván a számítások helyességéről, lassanként megbarátkozott azon következtésekkel, melyek eleinte oly iszonyatosaknak tartattak; maga az egyház is kénytelen volt megadni magát s azt helyesnek elismerni, a mit az emberi szellem évezredek küzdelmei után, mint elvitázhatlan igazságot bebizonyított volt. Uraim! ez roppant nagy diadal volt, melyhez hasonlót a történelem nem ismer, s melyet a tudomány egyedül vívott ki magának.

Sűrűn következik most felfedezés felfedezés után; az achromatikus lencse, a nagy refraktorok és reflectorok, végre a fénysugár vegytana. A nagyszerű felfedezések megingaták a régi iskolák tanait, s az új elmélet általános mozgalmat idézván elő, mindinkább nagyobb és nagyobb körökben kezdett elterjedni.

Minden hatalomkifejtés reactiót ébreszt. A ha-

talmára féltékeny egyház ellenezte az új tant s eltiltotta a terjesztését; a reakció tehát nem maradt ki. S noha az egyház már rég elállott az egyenlőtlen harctól, a reakció még most se szűnt meg egészen, sőt egy oly térre lépett át, a honnan csakugyan veszély fenyeget. Akadtak férfiak, kik az új tant nemcsak elfogadták, de tovább menve, a legveszedelmesebb örvény felé rohannak, melyből nincs menekülés, ha bele sodortatunk. Ők ezen viszonyokban a physikai anyag győzelmét vélik látni a szellem felett s azt hiszik, hogy a pusztá természetében felfedezték az életnek, sőt magának a gondolatnak eredetét is, s hogy nincsenek kötve ahhoz, hogy: egy első okhoz ragaszkodjanak, nem gondolván meg, hogy a gépet a gépészszel összezavarják. Az élettelen anyag mindig csak élettelen anyag marad s akármekkora energia volna benne felhalmozva, életet s életi functiókat soha sem ébreszthet; az anyag s az abban felgyült energia mindig csak eszköze marad egy rajta kívül lévő magasabb fokú okfőnek, mely az anyagi testműködést bizonyos törvények szerint gyakoroltatja.

De nem erről akartam szólni, hanem a végtelenről.

Mielőtt alaposabb ismeretek léteztek volt a világmindenségről, sokszor merülhetett fel a kérdés: hol van a világmindenség határa?

Az ó-kor ott kereste és látta a határt, a hol az oceán az éggel érintkezik. Ámde miután később a föld alakja felismertetett, az oceán s égnek közös érintkezésében nem lehetett többé a világ határát felvenni. Már az ó-korban próbálták meg a

föld átmérőjét, a hold és a napnak a távolságát meghatározni. Az elsőt, ha nem is épen pontosan, de az akkori igényeknek kielégítő módon kapták meg; kitűnik az azon ókori mondából, mely szerint állítatik, hogy egy mediai magus a kérdésre: mekkora a föld? azt válaszolta volna: jó gyalogos három év alatt körüljárja, a mi mai számítás szerint kerek számban öt mértföldet tesz naponként, megnyit jó gyalogos egy nap alatt csakugyan győz. — Ámde a hold távolságát a műszerek és mérészközök hiányos szerkezete miatt nem sikerült meghatározni, noha a módok egészen helyesek voltak.

Bárha a földnek naptól való igazi távolsága egészen Galilei idejéig megmérhetetlen vonalnak tartott, Galileinek a csillagok körüli vizsgálataiból következtetett, hogy ez a megmérhetetlen nagy vonal teljesen elenyésző kicsiny, mert álló csillagokból nézve azt, egyszerű ponttá törpül. Akkoriban hihetetlennek tartották az álló csillagok roppant távolságát; manap tudjuk, hogy az nem lehet kisebb, mint kerékszámban 206,000-szerese azon távolságnak, mely köztünk s a nap között van. Így lett a világtér határa mind kijebb és kijebb tolva. Végre beteljesedett az, mit Schiller egyik költeményében oly találóan mond:

*Sieh, den einsamen Pfad wandelt ein Pilger mir
Rasch entgegen — „Halt an! Waller, was suchst du hier?“*

„Zum Gestade

Seiner Welt meine Pfade!

*Segle hin, wo kein Hauch mehr weht,
Und der Markstein der Schöpfung stheth!“*

„Steh! du segelst umsonst — vor dir Unendlichkeit!“

„Steh! du segelst umsonst — Pilger, auch hinter mir!“

Óriási méreteket kezdett a teremtés szemünk láttára felvenni, melyeknek megmérésére a rendelkezésünkre álló mértékegység elégtelennek bizonyult. Más mértékek után kellett nézni, hogy a roppant távolságokat kisebb számokban lehessen kifejezni.

A fény sugarát másodpercenként 300,000 kilométernyi útat fut meg. A fény sugarát sebessége választotta tehát mértékegységül. Az idő, melyet a sugár igénybe vesz, míg az égi testről hozzánk jut, fényidőnek neveztetik. Így a napnak fényideje $8\frac{1}{2}$ első percz, s a legközelebbi fixcsillag fényideje (α Centauri) teljes 3 esztendő, azaz kerékszámban kifejezve, majdnem 950 millió másodpercz, à 300,000 kilométert számítván, tehát majdnem 285 billió kilométer. Ez, uraim, a legközelebbi fixcsillag távolsága mitőlünk.

Mit mondjak a többiről?

Ismeretes, hogy a fixcsillagok fényerejük szerint első, másod-, harmadnagyságu stb. csillagokra osztatnak. Minthogy az α Centauri csillag, noha a legközelebbi hozzánk, már is oly roppant távol van, hogy földünk évi pályája a nap körül, onnan a csillagból szemlélve, már oly kicsinynek mutatkozik, hogy az évi lát-szöge a legélesebb műszereinkkel alig észlelhető, világos, hogy a még távolabb lévő csillagokra nézve az évi látközi szögöt már meg sem mérhetjük; más meghatározási módot kellett keresni. Ezt a photometria, vagy fénymérés szolgálja.

A fényméréstan azon elven alapszik, hogy két egyenlő erejű, de mitőlünk nem egyenlő távol fényforrás közül a közelebb levő fényesebbnek fog látszani, mint a távolabb levő. Ha tehát egy első s egy másodnagyságu csillag, mely különben egymás mellé

helyezve, egyenlő fényerővel bir, összehasonlítottak egymással, világos, hogy a másodnagyságunak látszó csillag sokkal távolabb lesz mitőlünk, mint az első nagyságu, még pedig $2^{1/2}$ -szer távolabb. Elfogadván tehát a hypothesis (noha nagy valószínűségre nem igen számíthat), hogy a csillagok mind egyenlő fényerejűek, s hogy a nagyságaik viszonya ugyanazon $2^{1/2}$ -szeri távolság szerint megnövekszik, ha az első nagyságu csillag távolsága mértékegységül vétetik

a másodnagyságu csillagé akkor $2^{1/2}$,

a harmadnagyságué $6^{1/4}$,

a negyednagyságué $15^{3/5}$,

az ötödnagyságué 47 stb., vagy fényidőben kifejezve:

a másodnagys. $7^{1/2}$, a harmadnagys. $18^{3/4}$, a negyednagys. $46^{4/5}$, az ötödnagyságué 141 évet és Herschel legszélsőbb (körülbelől 19 nagyságu) csillagainak a fényideje 10 ezer évet tenne.

De hol van ennek a határa? melyek azon égi testek, akár csillagok, akár ködfoltok, melyek a teremtés által elfoglalt tér legvégső határában — wo kein Hauch mehr weht — időznek? A kérdésre senki sem felelhet. A távolságok, melyekhez emberi szem eljutott, a távcső feltalálása óta óriási mértékben nagyobbodtak. De miután a távcső térbe ható ereje a lencse vagy tükör méreteivel együtt növekedik s mi ezeknek az átmérőivel még korántsem értük el a végső határt, bizonyosak lehetünk benne, hogy az eddig elért távolságokat még jóval túl fogjuk haladni. De ép úgy mint Herschel és Frauenhofer legnagyobb csövei képesek nem voltak a világhatárt elérni, ép oly kevésbé fogják azt elérhetni a jövő századok óriási távcsöveivel.

S mégis a nagyságviszonyok a teremtésben a csodálatosnak csak egyik oldalát képezik. Mint a tér nagysága, melyet a teremtés elfoglal, ép oly ismeretlen előttünk az ő legbensőbb szervezete. Két végtelen közt állunk, az egyik a végtelen nagy, melyet a messzelátó tár fel előttünk, a másik a végtelen kicsiny, melyet a górcső bont fel előttünk. S a mily kevéssé tudjuk megszámlálni egy köd-foltnak csillagait, ép oly kevéssé bírjuk egy sejt parányait számokban kifejezni.

Megpróbálták az oxygen és hydrogen parányok tömeceit megszámitni, melyek egy kis vízcsep, azaz $\frac{1}{5}$ milliméternyi széles vízkoczká képződéséhez megkivántatnak s úgy találták, hogy ahhoz több, mint 3 ezer billio tömecs szükséges. Pedig a víz tartozik még a kevésbé összetett természeti testekhez. Hátha a szerves alkotmányokhoz és vegyületekhez nyulunk?

Ime a jelen pályadíjkiosztásnál a többi közt egy pályamunka fog előfordulni a békák parasytjeiről. A munkához van csatolva vagy 12 górcsővi präparatum; köztük van egy — nem tudom hányadik számu — *filaria rubella* néven. Egy talán 2—3 centiméter hosszú szálacska, mely a béka gyomrában éldegél. Ezen szálacska organikus test, melynek ép úgy, mint minden állatnak és növénynek meglesz a maga szervezete, az élet fentartására szükséges vér- vagy nedvkeringése, valamint az assimilatio és secretiója s az ezekhez megkivántató — műszaki kifejezéssel élvén — edényrendszere. Ha már most maga az egész állat csak véghetetlen finom szálacska, mekkora kiméretei lehetnek a test hosszában elnyuló edényrendszernek? S ime ezen élődi

még korántsem tartozik a csodákhoz, mert hiszen szabad szemmel még egészen jól kivehető; de mit mondjunk azon élődiékhez, mint pl. a typhus, dyphteritis s egyéb ragályos betegségeknel fellépő bakteriákhoz, melyeknek csirái vagy petéi bőrünk porusain is bejuthatnak a mi testünkbe s a melyek górcsövi nagyságuk daczára az emberi életet sokszor oly nagy mértékben veszélyeztetik?

Mik ezekkel összehasonlítva a legsűrűbb Nobert-féle vonalak, melyekkel a górcső erősségét szokták mérni? hiszen a fény hullámai is sokkal vastkosabbak, semhogy fogalmat adhatnának ily kis térségről. Pedig épen a fényhullám hossza, mely Fresnel mérése szerint alig tölti be egy milliméter milliomod részét, azon legkisebb mérték, melyet a mi közönséges alapmértékeink mintájául javasolnak; mert az az előnyük, hogy változhatatlanok, mint anyaguk szerkezete is. Különb en ez senkit sem fog meglepni; mert ha a métert, mely a föld délkör negyedének 10 milliomod része, tudták meghatározni és mértékegységül használni, miért nem használhatnók pl. a Natrium sárga fény hullámát, mely ugy viszonylik a méterhez, mint 6 a 10 millióhoz. S a végtelen kis mértékegység ép ugy volna alkalmazható a molecularis mechanikában, mint szoktuk használni a nap távolát a földtől az ég mechanikában.

Ezen és sok más itt fel nem sorolható tények bebizonyítják, hogy az ember két végtelen közt áll; az egyik, mely a nagyott, s a másik, mely a kicsinyt öleli fel. De még ezen mértékekről is legfeljebb csak számokban beszélhetünk.

Azokban a teremtés nagyszerűsége nem mutat-

kozik csupán csak a testek méreteiben vagy számában, hanem még hangosabban szól azon törvények egységéből s egyszerűségéből, melyek az életelen anyagba életet öntenek, azt kormányozzák s vezérlik.

Az ókori népeknek, az egyetlen Egyiptomot talán kivéve, de melynek tudományos vívmányai végkép elvesztek, csak igen kevés ismeretei voltak a természettudományokból; s a középkor scholastikai iránya nem nagyon kedvezett a haladásnak a természettudományokban; Galileai és Kepler voltak az első uttörők, kik szakítva a mindinkább lejobb sülyedő régi iskolával s támaszkodva az empirismus elvére, a természet törvényeit sikerrel kutatták. Amit két lángész megkezdett volt, azt végre Newton hallhatatlan tanulmányai befejezték. Utána új lendületnek indult a tudomány. A fény, a villamosság, delejesség, de különösen a vegytani tünetmények szorgalmasan nyomoztattak.

A roppant haladást, melyet a természettudományok egy rövid század alatt megtettek, tetézte végre azon elv felismerése, mely az erők egységét kifejezi. Meggyőződtek ugyanis, hogy egy erő sem változhatik át a másikba, ha a két erő nem volna kifolyása ugyanazon alapforrásnak. A mechanikai mozgás hővé és fénynyé változhatik át s viszont; tehát már csak egy mozgással kell számolnunk. A hő átváltozhatik villanyossággá, a villanyosság ismét delejességgé; tehát ez a két erő sem egyéb, mint mozgás. A vegyi bomlások s egyesülések bő forrásai lévén a hőnek, fénynek, villamosság és delejességnek, tehát nem egyebek, mint pillanatnyi meg-

zavarásai a testalkotó okfőnek; ez által a vegyi alakulások mozgássá váltak. Sőt maga a nehézség, ez a titokteljes erő, mely az ég gépezetét rendben tartja s az égi testeket nesztelenül tovább vezeti az előirt pályákban s meg nem engedi, hogy azoktól eltereltesse, ugyanazon közös okfőnek a következménye.

E nagyszerű felfedezésekhez csatlakoztak még mások is.

A fény sugar felbontása törés által már régóta ismeretes volt. Newton vizsgálta azt először tüzetesebben, de csak egy Fraunhofer vette észre, hogy a tört fény sugar szinképében bizonyos vonalak láthatók, melyek állandók. Ez volt a mai szinkép-elemzés első kezdete.

A dolog feltűnt, de csak vagy 50 évvel később fedeztetett fel a törvény a színek elnyeléséről. Szerencsés egy gondolat volt a szinkép-elemzést a nap, a hold, a többi fix-csillag fény sugarára alkalmazni. Vele együtt egy új és fontos felfedezés tétetett, mely abban culminál, hogy az anyag is egy. Meggyőződünk, hogy nemcsak a mi egész naprendszerünk, hanem az egész mindenség ugyanazon anyagból épült.

De a mellett nem állott meg a tudomány. Felfedeztettek azon törvények is, melyek biztos következtetést engednek tenni a fényforrás halmozállapotára. A törvényeket az égi testekre alkalmazván, azon új felfedezés tétetett, hogy az égi testek halmozállapotra nézve különböző stadiumban vannak. Így vannak égi testek, mint a bolygók legnagyobb része, melyek szilárd — ismét olyanok, melyek csep-

folyó- és melyek gázalaku halmazállapotban vannak. Ez egy oly fontos körülmény, mely következtetni kényszerít, hogy az égi testek a kifejlődés különböző stadiumában vannak.

Igy magukat a ködfoltokat szinkép-elemzésileg vizsgálván s összehasonlítván, már is a fejlődés különböző fokán állóknak tapasztaljuk, ugyanazt a különbséget észlelték a fix-csillagokon is. A fejlődés fokáról azonban következtetnünk kell az életkorra. A körülmény sejteni engedi, hogy az égi testek nem egykoruak.

Ebből következik nyomban, hogy az égi testek nem egy időben keletkeztek. Ehez csatlakozik még egy következtetés s az az, hogy az égi testek nem öröktől vannak, hanem mindenik csak is bizonyos időpont óta. De ha az égi testek nem öröktől valók, akkor a világ sem létezik öröktől; a világ tehát bizonyos időpontban vette kezdetét, egy körülmény, mely a világ teremtésére mutat. Előttünk áll tehát az idő kérdése.

A történetírás valami 4 ezer évet jegyzett fel; a mi elég hosszú időnek látszik lenni s még is rövidnek kell mondanom. Mert hiszen azon ködfolt, melyből a spatralanalysis tanúsága szerint, új világtest fejlődik, azon pilanattól kezdve, mióta megfigyeltetik, a legmerevebb mozdulatlanságot mutatja, ez megmagyarázza nekünk, hogy a fejlődés mily hosszú ideig tarthat s megérteti velünk, hogy a 4 ezer év, melyekért a történelem kezeskedik, nem lehet a földünknek életkora. Ebből rájöhethünk azon évmiriádokra, melyekre szükség volt, hogy a mi naprendszerünk a fejlődés azon stádiumát elérje, melyben ma vagyunk.

Különben ha a szinképelemzést mellőzzük s attól egészen eltekintünk, még akkor is marad elég tanu, mely a világ fenállása idejére vall. Mondám volt, hogy Herschel legszélsőbb csillagai fényideje 10 ezer évet tesz ki; ama csillagok tehát legalább is 10 ezer év óta léteznek. Ha most számba vesszük, hogy Herschel óriási csőve korántsem képezi a csövek maximumát s ha majdan sikerülend egy ennél még nagyobb átmérőü, tehát még nagyobb térbe ható erővel bíró csövet készíteni, csillagokat fognak láthatni, melyek fényideje még nagyobb, a melyek tehát a világnak még hosszabb létezéséről hoznak hirt.

Hogy ez pedig nem pusztá ábránd, mely csak túlfeszített phantasiának köszöni lételét, arról tanuskodik egy másik testvér-tudomány: a geologia. Sehol sem — a csillagászatot kivéve — jut a természet időkérdése annyira kérdésbe, mint a földtani képződményeknél. A csendes Oceánban vannak koráll-szigetek. Ezen szigetek keletkezése ismeretes. Már most tegyük fel, a korall-sziget, mely a tenger fenekéből a felszínig ér, volna — a mi nem igen sok — 5000 méter magas s a koráll-törzs magassága emelkedik évenként csak egy milliméterrel, akkor a sziget fejlődése vagy öt millió évet szükséges. A szent Gothard hegye, melyen keresztül most nem régen a 14 kilométernyi vasuti alagut vezetett, ha egy milliméter képződésre egy évet számithatunk, vagy 14 millió évre vall.

A mint tehát a teremtés kiterjedése térben bámulatba ejt, ép ugy annyira vagyunk az idővel. S amint a térre nézve, ugy áll, az időre nézve is

a végtelen előttünk. A térben, nézzük akár a nagyot, akár a kicsit, nem veszünk észre határt. Az időben sem a kezdet nyomát nem látjuk, sem nem tudjuk a dolgok végét. Folytonos alakulás, folytonos változás, folytonos haladás egy ismeretlen cél felé. A közel s távol, a múlt s a jövő felülhaladják a mi értelmünket. Titok előttünk a dolgok eredete, a fejlődése és a végök.

Ezen folytonos láncolatban nem marad egyéb hátra, mint azon első okfőhöz visszatérni, mely a világot a semmiből teremtette.

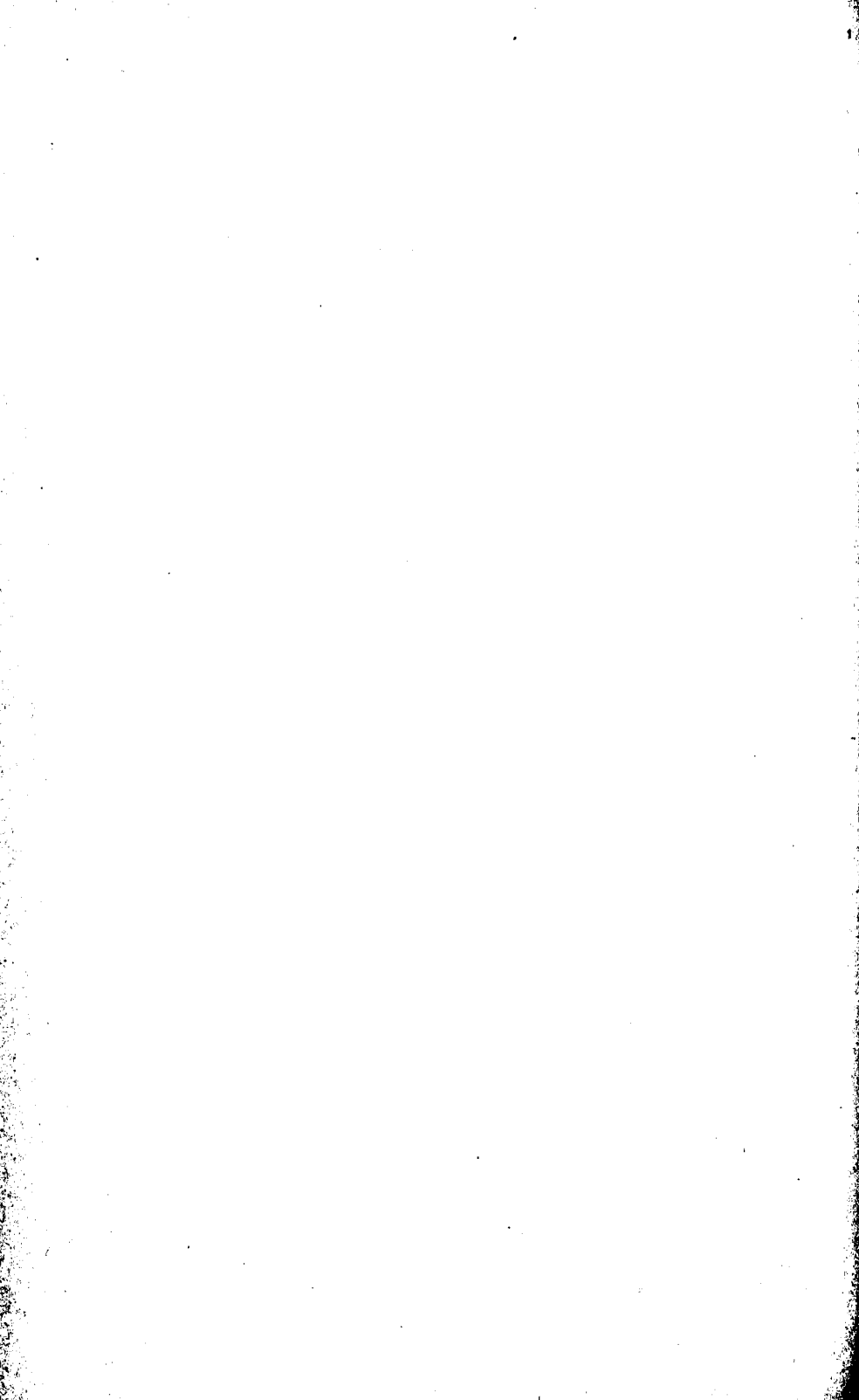
III.

A NÉGY TUDOMÁNYKAR

JELENTÉSEI

az 1883/4 tanévi

PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL.

I.

A JOG- ÉS ÁLLAMTUD. KAR JELENTÉSE.

Tekintetes egyetemi tanács!

A szab. kir. Kolozsvár városa alapítványából az 188³/₄-iki tanévre a jog- és államtudományi kar által hirdetett pályázatok eredményéről van szerencsém tisztelettel a következőket jelenteni.

1) A római jogból kitűzött pályakérdésre beérkezett pályamunkáról a bírálók: dr. Farkas Lajos és dr. Nagy Ferencz a következő véleményt adták:

A római jog köréből vett pályakérdésre: „Miből állott és miben talált kifejezést alperes védelme a római magánjogi peres eljárás rendszerei (legis actio, formula, cognitio) szerint?” 342—88³/₄ szám alatt „Non de lege, sed secundum legem est indicandum” jelige alatt szabályszerű idő alatt benyújtott és 60 nagy negyedoldalra irt pályamunka külső alakja szerint a pályázati feltételeknek megfelel ugyan és pályázó tanusított szorgalma is méltánylást érdemel. De annál kevésbé jöhet figyelembe annak tartalma.

Pályázó a római magánjogi peres eljárásban alperes védelmére szolgált perbeli intézményekről, ha bir is némi fogalmakkal, de nem tudta azokat

alapeszméjük, a perrendszerben való összefüggésük és kifejlődési történetük szerint helyesen felfogni és ismertetni. A felhasználni szándékolt forrásadatokat felületesen, igen sokszor egészen hibásan érti és alkalmazza; intézményeket m. p. vadimorium és sacramentum összetéveszt stb.

Mely és sok más lényeges hibák következtében ezen pályázati dolgozat a kitűzött díjra érdemes nem lévén, tisztelettel indítványozzuk, mondja ki a tekintetes kar, hogy a kitűzött jutalmat ki nem adja.

A kar, bírálók véleményéhez képest, a beérkezett pályamunkát kielégítőnek nem találván, a kitűzött pályadíj ki nem adását határozza el; minek folytán a jelígés levél felbontatlanul elégettetett.

2) A bölcséleti jogtudomány köréből kitűzött eme pályakérdésre: „Kivántatik Kant észjogi elméletének főbb vonalaiban való ismertetése“ 373 jksz. és „semper idem“ jelige alatt beérkezett pályamunkáról a bírálók: dr. Jenei Viktor és dr. Concha Győző a következő véleményt adták:

A 94 negyedrért lapra terjedő dolgozat négy részre oszlik. Az első részben (1—29 l.) pályázó az állam presuntiv keletkezését fejtegeti, anélkül azonban, hogy fejtegetéseit Kant elméletével s így a pályakérdésben kijelölt feladattal valamelyes összefüggésbe hozná. A második részben (29—50 l.) a kanti iskola alapján ugyan, de még mindig mellőzve a tulajdonképpeni feladatot, a jogeszmé kifejtésével foglalkozik. A harmadik részben (51—62 l.) a természetjognak Kant előtti mivelését vázolja igen rö-

viden, néhány vonásban ismertette névszerint: Grotiust, Hobbest, Puffendorfort és Leibnitzot.

Végül a negyedik részben (63—98 l.) kísérti meg pályázó a szoros értelemben vett feladat megoldását, Kant észjogi elméletének ismertetését. Törekvése azonban csakis kísérlet maradt. Nem annyira Kant műveiből, mint inkább az irodalomtörténeti munkákból — s főleg Ahrens észrevételeiből — meríté pályázó Kant elméletének ismertetését és bírálatát, minélfogva a kitűzött feladat önálló megfejtése nem is sikerülhetett.

Egyébiránt az, a mi a kijelölt pályakérdésre vonatkozik, könnyű irálylyal és elég jól van megírva.

A pályadij egész összegét nem véljük kiadhatónak; jutalomképen azonban 50 frt kiadását javasoljuk.

A kar, a bírálók véleményéhez képest, a beérkezett pályaművet a kitűzött pályadij elnyerésére méltónak nem tartja ugyan; tekintve azonban pályázó tanusított szorgalmát, 50 frt jutalmat szavaz meg.

Felbontatván a jelíges levél, abból mint szerző Osváth Zoltán bölcsészeti hallgató derül ki.

3) A jogtörténeti pályakérdésre: „Fejtsék ki a hűbér-örökösödési rendszer és tárgyalassék összehasonlítólág a magyar adomány-birtokra nézve fennállott öröklési joggal“ beérkezett s a következő jelíggel „A hűbérjognak Magyarországon soha sem volt érvénye. Dr. Wenzel Gusztáv“ ellátott pályamunkáról a bírálók: dr. Óvári Kelemen és dr. Csiky Viktor a következő véleményt adták:

A 88 negyedréte lapra terjedő pályamunka há-

rom részre van osztva, melyek egymástól minden czimirat nélkül egyszerüen római számok által elkülönítvék. Az I. részben (1—17 l.) a középkori állami társadalmi szervezetet jellemzi pályázó szemben az ókorival; a II-ik részben (17—43 l.) a germáni örökösödési jognak a római jogéitól eltérő elveit sorolván elő, a hűbéri örökösödés tekintetében fennállott kétféle rendszert s annak alapelveit írja le; a III. részben (43—89 l.) ismertette a magyar ősfoglalási és adománybirtokot, felemlítve az örökösödésre vonatkozó néhány árpádkori törvényt: szembeállítja egymással a magyar adomány s a germán hűbérbirtok természetét, valamint a kettőben való öröklésnek egymástól eltérő elveit, s ezek összehasonlításából munkája végén azon következtetést vonja le: „hogy a hűbérjognak Magyarországon soha sem volt érvénye; voltak ugyan ahhoz hasonló némely institutiók, de azokra nem lehet elmondani, hogy határozottan azok valóban hűbériek lettek volna.“ (Ipsissima verba.)

Hogy a pályázó által munkája keretében tárgyalt momentumok folytonos szemmeltartása a kitűzött kérdés helyes megoldhatása végett okvetlenül szükséges, az kétséget nem szenved; de mind e momentumok tárgyalása csak kiindulási pontul szolgál magának a hűberörökösödési rendszernek s a magyar adománybirtokra nézve fennállott öröklési jognak, valamint e kettő közti hasonlat s különbségnek, tehát a kitűzött kérdésnek kifejtéséhez, magát e kifejtést az még nem involválja. S e kiindulási pontnak is csak megválasztása tanuskodik pályázó gondolkozása mellett, nem egyuttal annak

tárgyalási módja. Pályázó ugyanis nem tett egyebet, mint azt, hogy elővette két szerzőnek három munkáját, s azoknak több-kevesebb lapját szó szerint leírta, kihagyva itt-ott némely közbenső részeket, vagy megváltoztatva egy-egy szót, néhány helyen pedig megtoldva néhány téves, vagy épen értelmetlen tétellel; s e kihagyások, illetőleg változtatások által az épen hagyott részek közti összhangot s következetességet is megszakítá; még annyi fáradságot sem vett magának, hogy a használt szerzők munkáiban idézett s nagyon könnyen hozzáférhető jogforrásokba csak belé is tekintsen.

Ennélfogva, minthogy pályázó, bár helyes alaptól indult ki, de sem a kérdést meg nem oldja, sem pedig gondolkozást vagy szorgalmat nem tanusít, részére a kitűzött 100 frtnyi pályadíjat ki nem adhatónak véleményezzük.

A kar bírálók véleményéhez képest a beérkezett pályamunkát kielégítőnek nem találván, a kitűzött pályadíj ki nem adását határozza el, minek folytán a jeligés levél felbontatlanul elégettetett.

4) „A tanszéki socialisták befolyása a nemzetgazdaságtan irányára“ című pályakérdésre beérkezett, „Ki mint vet, úgy arat“ jeligéjű pályamunkáról, a bírálók: Dr. Berde Áron és Dr. Vályi Gábor a következő véleményt adták:

Tekintetes kar!

A beérkezett pályamunka, 115 lapra terjed egy általános bevezetés után a különböző socialistikus irányok vázlatos és hiányos előadása után tér át a tanszéki socialisták vagy social-politikusok irányának és törekvéseinek tárgyalására. Elmondja, hogy azok, mint általában a történelmi nemzetgazdasági írók,

nem ismerik el a Smith Ádám által tanított természeti, vagyis az ember természetében gyökeredző általános nemzetgazdasági törvényeket, hanem a társadalmi élet fejlődéséből eredő s annak miveltsége tényleges állapota által feltételezett törvényeket tanítanak, melyek épen ezért nem általánosak, hanem viszonylagosok. E törvényeket a nemzetek törvényhozásai emelik érvényre nemzetgazdasági törvényeikben, politikájukban. Ezért a törvényeket, az állami institutiókat kell tanulmányozni az adott nemzetgazdasági állapotok megértése és javítása céljából.

Ez körül-belől a pályamunka iránya. S ha ezt helyesen, logikai következetességgel átviszi a munkán, ha tételeit kellőleg részletezi, állításait mindig indokolja, az esetben feladatának meg is felelt volna. De ez elmaradt, mert habár — mint említém — a munka alapvázlata helyes, de annak kidolgozása sok tekintetben hiányos, számos tévedései vannak, sok ismétlésekbe esik. Hogy egyebet ne említsek, a socialismus fejlődésénél figyelmen kívül hagyja a Lassale-féle socialismust, a mely pedig alapja az ujabbkori socialismusnak, a tanszéki socialistákat szintén a valódi socialisták közé számítja, a történelmi nemzetgazdasági irányt követőket mind tanszéki socialistáknak véli stb.

Általában e pályamunka a feladott pályakérdést nem fejt meg, s e tekintetből a pályadíjt nem véljük egészen e munka irójának kiadhatónak.

Azonban mivel a dolgozat alapgondolata mégis jó tanulmányt és szorgalmat tanusít, irójának a pályadíj félét — 50 frt vélnők kiadandónak s ennyi kiadására kérjük a tekintetes kart.

A kar, bírálók véleményéhez képest, a beérkezett pályamunkát teljesen kielégítőnek nem találja ugyan, mindazonáltal szerzőnek tanusított szorgalma elismerésül 50 frtnyi jutalmat szavaz meg.

Felbontatván a jeligés levél, abból Gopcsa László II. éves jóghallgató neve tűnik ki.

5. „A konkordatumok jogi természetéről, a nevezetesebb és különösen az 1855-iki konkordatum ismertetésével“ kitűzött pályakérdésre „Jus naturae omnes paciscentes, seu principes seu subditos aequaliter obligat“ jeligéjü és 347. 188³/₄ jk. sz. a. benyújtott dolgozatra a bírálók Dr. Csiky Victor és Dr. Jenei Victor a következő véleményt adták:

A 241 negyed oldalra terjedő dolgozatnak rendszere és beosztása a következő:

Egy tájékoztató rövid bevezetés után az anyag két főrésze van felosztva: az egyik elméleti, a másik történeti tartalommal.

Az elsőben az egyház és állam közötti viszony elméleti kifejtéséből indulván ki, a konkordatumok jogi természetéről fennálló főbb elméleteket bíráltilag ismerteti és a nemzetközi szerződést megállapítónak elfogadása után, álláspontját a konkordatum alanya, tárgya és alakjára való tekintettel igazolni törekszik. Ezen első elméleti részt a jogi következtetések levonásával fejezi be.

A történeti részben a főbb konkordatumokat ismerteti; a terjedelmes függelékben végre az 1855-ik évi osztrák konkordatummal foglalkozik, annak előzményeit, létrejöttének körülményeit és tartalmát más konkordatumokkal összehasonlítva tárgyalván.

Áttérve már a dolgozat érdemleges méltatására

ra, nem hallgathatjuk el, hogy annak komolyan számításba veendő hiányai is vannak. Így például az egyház és állam közötti viszony kifejtése nem mondható egészen sikerültnek; úgy látszik, szerző az egyház számára olyan téren is jogokat vindikál, a melyen az állam legfeljebb csak morális, de nem egyszerűen jogi befolyást is ismerhet el; ezen viszony meghatározása körül általában hiányos államtani ismereteket tanusít.

Egy másik fogyatkozása a műnek, hogy miután a konkordatumokra nézve a nemzetközi szerződések jogi természetét fogadta el, nem eléggé meggyőzően fejtette ki azon alap- és leginkább vitatott kérdést, vajon tekinthető-e az egyház feje — mint ilyen — nemzetközi jogalanyrak? továbbá, vajon a konkordatumok szokásos tartalma képezheti-e nemzetközi szerződések tárgyát?

Sajnálattal nélkülöztük végre indokolt kifejtését annak, vajon a magyar alkotmányos kormány- nak az 1855-ki osztrák konkordatummal szemben követett magatartása mennyiben igazolható a magyar állam-jog és a tételes nemzetközi jog szempontjából.

De ezen kiemelt hiányok daczára is a pályamű egészben véve sikerültnek mondható, mivel az, ugy a felfogás, mint a kidolgozás tekintetében, határozottan megüti azon mértéket, melyet ilyes pályázatoknál méltányosan alkalmazhatunk.

Főérdeme pályázónak: hogy a kitűzött kérdés lényegét és természetét helyesen fogván fel, a kidolgozásnál nem téveszti szem elől azon egyedül helyes tárgyalási módot, mely a részeket az egy-

házjog szerves egészével való egységében és összefüggésében fejt ki és határozza meg. Ez mutatja, hogy szerző helyes érzéssel bír a kérdés tudományos tárgyalása iránt és e közben rendszerező és bíráló tehetséget is tanusít.

Fényesen kitűnik továbbá a dolgozatból, hogy a vonatkozó szakirodalmat behatóan tanulmányozta és az egyház és államtörténetet alaposan ismeri; számos és találó idézése által a latin és több modern nyelvben való jártasságáról is tesz tanuságot.

Altalában az egész munka, melyben a levont eredmények a tudomány mai állásának megfelelők, kitartó szorgalomról tesz bizonyágot és olyannak minősíthető, a mely a jelzett hiányok kiegészítése és némi javítások mellett a szakirodalom figyelemre méltó termékévé válhatnék.

Ezek alapján a nevezett pályaművet a jutalomra érdemesnek és a pályázó részére a kitűzött díjat kiadandónak itéljük.

A kar, a bírálók véleményéhez képest, a beérkezett pályaművet egészben véve sikerültnek találván, szerzőjének a kitűzött pályadíj odaitéltetik.

Felbontatván a jelíges levél, abból, mint szerző, Lukács Antal bölcsészeti- és jogkari hallgató tűnik ki.

6) A közigazgatási jog köréből kitűzött: „Az 1883-ki I. t. cz. minősítése közigazg. szolgálatunk követelményeivel“ című pályakérdésre beérkezett két pályamunkáról a bírálók: dr. Lindner Gusztáv és dr. Concha Győző a következő véleményt adták:

I.

A 311. számú dolgozat, melynek jelígeje: „Az

államszolgálat legfőbb érdeke minden hivatalnak a legalkalmasabb egyén által való betöltése“ — a kérdést 154 negyedréti oldalon hat fejezetben olyformán tárgyalja, hogy rövid bevezetésben (1—23) az ügyre vonatkozó általános megjegyzéseket tesz.

Az I. fejezetben (24—64) szerző az 1848 előtti vármegye szervezetét és működését ecseteli.

A II. fejezetben (64—82) az 1848-ki törvények alkotásainak rövid felemlítése után az absolut kormányrendszer közigazg. intézményeit vázlatozza.

A III. fejezet (83—97) a provisorium viszonyait elemzi, előkészítvén a IV. fejezetben (98—107) az alkotmány visszaállítása után, törvényhozásunk és kormányunk után a közigazg. szolgálat újjászervezése érdekében tett intézkedéseket.

Az V. fejezetben szerző a tisztviselői minősítésre nézve hazánkban ezelőtt fennállott néhány rendszabály futólagos érintése után az 1883. I. t. cz.-nek a közigazgatási szakmára vonatkozó intézkedéseit sorolja elő, hozzá fűzvé a néhány külállamban a tisztviselői qualificatiót meghatározó rendszabályokat.

Végül a VI. fejezetben (133—154) szerző ítéletet mond a qualificationális törvényről s annak hatályáról, hozzácsatolván az állítólag felhasznált irodalmi munkák általános czimjegyzékét.

Hogy szerző dolgozatát történelmi alpra iparkodott fektetni, az helyes; csakhogy az 1848 előtti közigazgatás viszonyainak elemzésénél a vármegyével nagy előszeretettel és majdnem kizárólag foglalkozván, még a parasztmegyéről is bőven szól, míg az országos dicasteriumokat teljesen s alárendelt közegeiket, valamint azok közigazg. működését

teljesen ignorálja és az erdély-országi viszonyokat egy szóval sem érinti.

A dolgozat nem jellemzi elég világosan az egyes közigazg. rendszerek sajátosságait, nem ismerteti meg a fejlődési folyam. egyes stádiumait s a mi fő, nem tárgyalta rendszeresen a megoldandó kérdést, attól eltér s a főkérdés helyett egészen előzetes, vagy oda sem tartozó kérdéseket fejteget; nem hangsúlyozza eléggé azt, hogy a szakképzettség kimutatása minden közigazg. hivatalnoktól követelendő volna, s hogy e tekintetben az 1883. I. t. cz. átmenetet képez s végre szerző munkája annyiban is hiányos és szabályellenes, a mennyiben az értekezés végén található forrásidézés olyan, hogy a bírálat abból a források mikénti felhasználása tekintetében vajmi csekély tájékozást nyerhet.

Mindezen indokoknál fogva nem tartjuk a 311. számú pályamunkát a megjutalmazásra érdemesnek, de tekintettel arra, hogy szerző szorgalma kétségbevonhatlan, hogy munkálata jót is tartalmaz s szerzőnek a kérdés helyes megoldása iránti buzgó törekvéséről tesz tanuságot, azt véljük javasolhatni, hogy a tek. kar e munkálat szerzőjének 40 frt jutalmat méltóztassék megszavazni.

II.

A mi a 312. számú pályamunkát illeti, mely a „Justitia regnorum fundamentum stb.“ jelige alatt lön beadva, azt elhibázottnak tartjuk.

Az 1—4-ik lapon közölt munkaprogramm tartalmaz ugyan néhány elfogadható eszmét, de a kivitel épen nem sikerült. Így az 5—26. oldalon jeleni közigazgatásunk kifejlésének főbb okait előadni

akarván, a vérszerződéssel kezdi meg elemzéseit, de aztán néhány nem épen találó culturtörtén. axioma elmondása után átmegy II. József császár korára, kemény bírálat alá véve annak kormány- és köz-igazgatás-rendszerét.

A mit szerző a 27—58. lapon a Közigazgatási szolgálatunk felirat alatt mond, nem annyira hazai közigazgatási szolgálatunk helyes jellemzése, mint az államszolgálatra vonatkozó s épen át nem értett, vagy legalább félreértett jogbölcseleti és államtudom. tanok zavaros és hézagos visszaadása.

Az 58—84. oldalon Hivatalok betöltése szerző az időnkénti s élethossziglani választás- és kinevezési rendszerről s másokról szól.

84—100-ig A hivatalt viselő személyek és az 1883. I. t. cz. lényeges tartalma című szakaszban is szerző igen gyakran eltérve tárgyától, az ügynek rövid és világos előadása helyett egészen más irányba téved, mint a melyben a feltett kérdésnél haladnia kellett volna.

Tekintve azt, hogy pályázó a megoldandó feladatot nem fogva fel helyesen, annak anyagát gondosan nem dolgozta ki s nem is taglalta kellőleg; tekintve különösen, hogy egyes helyei minden értelem nélkül valók s a legkülönbözőbb, összefüggéstelenebb dolgok vannak benne egymás mellé állítva, azt a megjutalmazásra nem ajánlhatjuk.

A kar, bírálók véleményéhez csatlakozván, egyik pályamunkát sem tartja a pályadíjra érdemesnek; az első helyen említett jelige alatt beérkezett pá-

lyamunka szerzőjét mindazonáltal szorgalma elismerésül 40 frtnyi jutalomban részesíteni határozza.

Felbontatván a jelígés levél, abból Gálfalvy Zoltán IV. éves joghallgató neve tűnik ki.

7) Eötvösnek a XIX. század uralkodói eszméi című művére vonatkozó pályadíjért „Lassan járj, tovább érsz“ jeligével beérkezett egyetlen pályamunkáról a bírálók: dr. Concha Győző és Jenei Viktor a következő véleményt adták:

A kérdés kitűzésénél az lévén a cél, hogy a pályázó ereje az irányban tétessék próbára, mennyire képes egy nagy mű részletei között annak sarkalatos pontjait kiemelni s ez által az egészet összefüggésében felfogni, valamint más rokonirányu nagy munkákkal az összehasonlítást megtenni s így ezek fölött is hasonló uralmat nyerni: nem várhatta a kar a kérdésnek teljes megfejtését, hanem csak azt, mutatkozik-e a pályázókban ily feladatokhoz megkivántató tehetségnek jele.

A benyújtott pályamunka 144 nagy negyedréten lapon először is eléggé összefoglalólag adja vissza Eötvös eszmekörét s azt e részben sikerültnek mondhatjuk, a rokonirányu munkákkal való összekapcsolás már gyengébb, itt inkább csak felsoroltatnak a rokonszemü munkák, de az összekötő kapcsok hiányzanak s különösen hiányzik egy, a Kant-féle elmélet, mely legalább az eszmék világában az Eötvös, Mill, Tocqueville-féle iránynak alapja.

Eötvös eszméinek jelentősége a tudományban nem egy helyes megjegyzéssel s egészben véve szép gondolkodási tehetséggel van kiemelve, de pályázó a jelenkor közgazdasági problémáinak ismeretében

nem tünteti fel azt az otthonosságot, mely dolgozata megírásánál szükséges lett volna.

A pályamunka jól van kigondolva, de a kivitelben a 2. és 3. résznél hiányzik a biztosság s az elhamarkodás jelei is észlelhetők, egészben véve azonban a dolgozatot viszonylag eléggé sikerültnek mondhatjuk s a díj kiadását javasoljuk.

A kar, bírálók véleményét magáévá tevén, a beérkezett pályamunka szerzőjének a kitűzött pályadíjt odaitéli.

Felbontatván a jelíges levél, abból Szentkirályi Kálmán IV. éves joghallgató neve tűnik ki.

Dr. Berde Áron,
e. i. dékán.

II.

AZ ORVOSI KAR JELENTÉSE.

Tekintetes egyetemi tanács!

Vonatkozással a tekintetes egyetemi tanácsnak folyó év május hó 12-én 777. sz. a. kelt átiratára, van szerencsém jelenteni, hogy a folyó 188^{3/4}-diki tanévre az orvoskari tanártestület által Kolozsvár sz. kir. város alapítványának ezen karra eső összegéből jutalmazandólag a kitűzött 13 pályakérdés közül a szabályszerű határidőig a pályatételek 5, 7, 8, 9, 13. számára és pedig a 13. számra három, a többire egy-egy, összesen 7 pályamunka érkezett be, melyek a pályázati szabályok által előírt kellékeknek megfelelően, bírálati jelentéstételekre a szaknárokból alakított bizottságoknak adattak ki és a

tanári testület f. évi május 9-én tartott IV-ik rendkívüli ülésében tárgyalattak, a hol következő határozatok hozattak:

1. A pályatételek 5. sz. alatti boncztoni kérdésre „Kiderítendő emberen és esetleg arra alkalmasabb nagyobb állatokon, lehetőleg elkülönítő kikészítési módszer által, a XI-ik agyidegpárnak a X-ik pályájába belépő részének, azaz a bolygó ideg, u. m. járulékos idegének (N. accessorius vagi) elágazodási területe. A kikészítés által elért eredmények állatokon az elfajulási módszer alkalmazása által ellenőrizendők, esetleg kiegészítendők“

„— es giebt noch Winkel in diesem engen Haus — sechs Bretter und zwei Brettchen — wo Manches verborgen liegt für spätere Finder“ jeligével egy pályamunka érkezett be, mely bírálatra dr. Davida Leo és dr. Klug Nándor ny. r. tanároknak adott ki, kik a következő véleményes jelentést nyújtották be:

Tekintetes orvostanári kar!

A folyó tanévre a leíró boncztanból hirdetett pályakérdésre beérkezett pályamunka alólirottaknak adatván ki bírálatra, van szerencsénk azt a következőkben előterjeszteni:

Megfejtendő volt a következő kérdés: „Kiderítendő emberen és esetleg arra alkalmasabb nagyobb állatokon, lehetőleg elkülönítő módszer által, a XI-ik agyidegpárnak a X-ik pályájába belépő részének, a bolygó-ideg u. n. járulékos idegeinek (N. accessorius vagi) elágazodási területe. A kikészítés által elért eredmények állatokon az elfajulási mód-

szer alkalmazása által ellenőrizendők, esetleg kiegészítendők. Jutalma 50 frt.“

A pályamunka a következő jeligét viseli: „— es giebt noch Winkel in diesem engen Haus — sechs Bretter und zwei Brettchen — wo Manches verborgen liegt für spätere Finder.“ (I. Hyrtl. Lb. d. Anat. des Menschen. Wien, 1868. S. 60) s 61 sűrűn és tisztán írott nagyobb negyedoldalra terjed; a kérdés kiderítése céljából előállított boncztani készítmények száma 9, melyek ugyanannyi hengerüvegben nedvesen vannak felállítva, a görcsői készítmények száma 15 s ezek megfelelő dobozban vannak eltelve. Az anyagot, valamint a hozzávalót a leíró és tájboncztani intézet szolgáltatta.

Pályázó munkájának első részében (1-től 26-ik oldalig terjedőleg) foglalkozik 1) a Willisius-féle járulékos ideg viszonyával a bolygó idegcsoporthoz, 2) ugyanezen ideg gyökeinek boncztanával s 3) a bolygó-ideg járulékos idegének viszonyával a bolygó-ideghez.

Ad 1) A bolygó-ideg csoportot képező két első ideg összehasonlító boncztani adatainak rövid előrebocsátása után, e csoport harmadik idegének, a W.-féle járulékos ideg viszonyát tárgyalja e csoport főidegéhez, a bolygó-ideghez, összehasonlító boncztani adatok és saját készítményei alapján. Kimutatja Cl. Bernard-al szemben, ki a W.-féle járulékos ideg gerinez agyi részének létezését a madaraknál és hüllőknél tagadja, hogy nevezett ideg ezen része madaraknál megvan, ugyanis tyúknál és sasnál a nevezett ideg legalsó gyökei az első nyaki ideg kilépési helyén alól, tehát a gerinczagyból erednek;

ezen gyökök egy köteggé egyesülnek — ép úgy, mint emlősöknél — mely azután felfelé halad s a bolygó-idegbe hatol be. (A leiró és tájboncztani intézet birtokában levő sas-agy és 1. sz. görcsői készitm. (E gyökök alaki tekintetben is megegyeznek az emlősök járulékos idege gerinczagi részének gyökeivel.) 1. sz. görcsői készitm. (hüllőkre és halakra nézve, mely utóbbiaknál Cl. Bernard az egész járulékos ideg létezését tagadja, készitményei alapján azon szerzők nézetéhez csatlakozik, kik szerint ezen két állatosztálynál a járulékos ideg bennfoglaltatik a bolygó-idegben (I. sz. bonczt. készitm. *Silurus glanis* [teleostens] központi idegrendszerének egy része az ideggyökök és törzsökkel, és II. sz. bonczt. készitm. *Rana temporaria* egész központi idegrendszere az ideggyökök és törzsökkel.) Emlősöknél és embernél a járulékos ideg gerinczagi részét a bolygó idegcsoportból más szerzőkkel egyetemben kizárhatónak tartja, ámbár a bolygó-ideg, illetőleg annak járulékos idege, s a járulékos ideg gerinczagi része között a torlati likon túl több szerzővel szemben embernél és lónál finom idegszálak által való olyan összekötetéseket látott, mint a minők a gerinczagi idegek-nél is előfordulnak, a nélkül, hogy azért ezek önállóságához kétség férne (III. sz. bonczt. készitm. *Equus caballus* nyultagya és gerinczaga az idegtörzsökkel a 3-ik gerinczagi ideg kilépése helyéig; és a leiró és tájboncztani intézet birtokában levő pályadíjnyertes bolygóideg-készitm.)

Ad 2) A W.-féle járulékos ideg gyökeire nézve a régibb szerzőkkel az újabbak közül Bischoff-al szemben Cl. Bernard és Holl vizsgálataihoz csatla-

kozik részben; eltér Holl-tól abban, hogy a járulékos ideg gerinczagi részében is lónál két oly gyököt látott átmenni, mint a minők a bolygó-ideg járulékos idegének képzésébe szoktak átmenni. E két hasadt gyök az első nyaki ideg eredése alatt, tehát már a gerinczagyból indult ki (III. sz. bonczt. készitm.)

Ad 3) A járulékos ideg gerinczagi része és nyultagi része gyökeinek szerkezetre egymástól való eltérése alapján a nyultagi részt, a bolygóideg u.n. járulékos idegét, eltekintve a két rész között embernél és lónál látható összeköttetésektől, Holl-al együtt a bolygóideghez tartozónak, avval egy ideget képzőnek tekinti, míg a gerinczagi rész a gerinczagi idegek közé volna sorolandó.

Munkájának második részében (26-tól 38-ik oldalig terjedőleg) a bolygó-ideg járulékos idege környi elterjedésének tanulmányozására felhasznált módszereket és azok eredményét tárgyalja.

a) Az elkülönítő kikészítési módszerrel a bolygó-ideg járulékos idegének egyes elemeit csak a garat-idegig tudta követni, innen túl a kétféle idegelemek a bolygó-ideg csomós fonatában annyira összeelegyednek, oly sűrű reczét képeznek, hogy a további idegszálakról nem lehet eldönteni, legalább kétséget kizárólag nem, hogy azok a bolygóidegből vagy annak járulékos idegéből valók-e? A Bendz által e módszerrel elért eredményeknek, melyeket különben Cl. Bernard és Cruveilhier sem tudtak megállapítani, értéket nem tulajdonit.

b) A Waller-féle elfajulási módszerrel, hogy eredményre jusson, kétféle módon végzett kísérleteket.

1. Behatolt a fejgyám és nyakszirtcsont között a gerinczagi csatornába, tágitotta a tért a nyakszirtcsont közel eső részeinek eltávolítása által s átmet-szeni igyekezett a gyököket a torkolati nyíláson innen. E módot három állatnál alkalmazta, eredmény nélkül; az állatok részint műtét alatt, részint hamarabb pusztulván el, sem mint az elfajulás bekövetkezhetett volna. 2. Ezután kizárólagosan a Cl. Bernard-féle kiszakítási módszert alkalmazta. E módszerrel két rókán nem ért el eredményt, a mennyiben a járulékos idegnek csak gerinczagi része szakadt ki; vizsgálatnál a bolygó-ideg járulékos idegének gyökei megvoltak s a bolygó-ideg ágaiban elfajult rostok nem voltak észlelhetők; néhány fiatalabb nyul 24—48 óra lefolyása alatt elnyelési tüdőlob következtében pusztult el; egy nyulnál a járulékos ideggel együtt a bolygó-ideg, egy másíknál ezekkel együtt a nyulgarat-ideg is kiszakadt; négy kifogástalanul sikerült esete volt; három, hol csak az egyik oldali, egy, hol mindkét oldali járulékos ideg szakítottatott ki (VI. VII. bonczt. készítm.) kiszakított járulékos idegek gyökeikkel.

Munkájának harmadik részében (38-tól 61-ik oldalig terjedőleg) a bolygó ideg járulékos idegének elágazodási területével foglalkozik, melyet az által igyekezett megállapítani, hogy bekövetkezett elfajulás után a bolygó-ideg ágait, részint azon szerveket, melyekbe ezen ágak behatolnak alkalmas vegyszerekkel — főleg felosmiumsavval — kezelte s górcsőileg vizsgálta. Az eredmények, melyekre ezen vizsgálatok folytán jutott, a következők:

1. A felső garatidegben a rostok csak

kisebb része volt elfajulva (2-ik és 3-ik sz. górcsói köszitm.) s ugyanezen idegbe elkülönítő módszer által is birt embernél, lónál és rókánál egyes rostokat követni a bolygó-ideg járulékos idegéből (III. és VIII. sz. bonczt. készitm.) s e tekintetben ellentétben van Burchard-dal, ki a felső garatideget nyulnál ugyanezen eljárás után egészen a járulékos idegből származtatja. Az ember alsó garatidegére nézve elkülönítő módszerrel nem lehetett kimutatni, hogy a járulékos idegből tartalmaz-e rostokat vagy sem, következtetést sem lehetett közvetlenül az elfajulás eredményéből huzni, miután nyulnál csak egy garatideg van. Azon körülményből azonban, hogy a járulékos idegek kiszakítása után nyulnál a nyelési mozgások csak részben függesztetnek fel s a garathoz menő rostoknak is csak egy része volt elfajulva, s másfelől embernél a járulékos idegből a garathoz követhető rostok száma egyáltalában nem áll arányban a garat izomzatával, azt következteti, hogy a garat mozgató idegeit csak részben szolgáltatja a járulékos ideg.

2. A felső gégeidegben egyszer sem talált elfajult rostokat (4. és 5. sz. górcsói készitm.). E nemleges lelet azért feltűnő, mert Burchard habár csak ismételt kutatások után ezen idegben elfajult rostokat talált, s általános azon nézet, hogy ez idegnek külső ága embernél a gyürüpaizs-izmokat idegezi be, és mert az előbb említett szerző, valamint Volkmann és Reid kísérleti eredményként is azt állítják, hogy az előbb említett izmokat a szóban levő ideg látja el mozgató rostokkal. Az eredményben azonban nincs okunk kételkedni, annál kevésbé, mert

pályázó a nevezett izom számára az alsó gégeidegből eredő egy ágat ír le.

3. Az alsó gégeideg törzsét a gégefőbe való betérési helyén teljesen elfajulva találta (8. sz. görcsői készitm.) s vizsgálva a gége izmait, azoknak összes rostjaiban ugyanoly elváltozást talált, ideértve a gyürü-paizsizmokat is, de ezekben a rostoknak csak egy része volt elfajulva (15. sz. görcsői készitm.)

Azon körülményből, hogy a felső gégeideg elfajult rostokat nem tartalmazott, ellenben a gyürü-paizs-izmot legalább részben elfajulva találta, következtetnie kellett, hogy ezen izmot az alsó gége-ideg idegzi be. Embernél és lónál talált is egy ágat, mely az alsó gége-idegből eredve, a nevezett izomba tért be; (IV. sz. bonczt. készitm.). Ló gégéje izmokra és idegekre kidolgozva és V. sz. készitm. (Ember gégéje ugyanígy dolgozva), nyulnál ilyen ágat az izomidegek kicsinysége miatt nem sikerült boncztanilag kikészítenie. Ezen idegágra nézve megjegyzendőnek tartjuk, hogy azt, mint igen ritkán előfordulót, Bach és Reid már észlelték, a mit pályázó nem emlit; e tárgyra fordított beható irodalmi tanulmányánál fogva nem akarjuk mondani, hogy tette azt mulasztásból, hanem hajlandók vagyunk azt inkább feledékenységnek betudni. Említett idegágnak megállapítása különben igen értékes adatot szolgáltat a bolygóideg járulékos idegének boncztanához.

4. A légcső és bárzsingokban ellentétben Bendrnek az elkülönítő módszerrel elért állító eredményeivel, elfajult rostokat nem talált (11. és 14. sz. görcs. készitm.) Mig az alsó gége idegtörzse vegyesen ép és elfajult rostokat tartalmazott (6. és

7. sz. görcs. készitm.) addig ugyanezen ideg a gégefőbe való betérési helyénél teljesen el volt fajúlvá; az ép rostok tehát a légcső és bárzsing számára kiváltak a törzsből.

5. A szivágakhoz Bendr. a bolygó-ideg járulékos idegéből rostokat vélt követhetni, Burchard azokban elfajult rostokat talált, Heidenhein s mások Cl. Bernart-al szemben e rostoknak tulajdonítják a bolygó-ideg gátló hatását a sziv mozgásaira; pályázó sem a szivágakban, sem ezek közül a csillapító idegben elfajult rostokat nem talál (9, 10, 12, 13. sz. görcs. készitm.)

Pályázó a kitűzött feladatot megoldotta, anynyiban, a mennyiben kísérleti állatokon négy esetben összhangzólag a bolygó-ideg járulékos idegének elágazodási területét megállapította az eddigi vizsgálatokkal, részint meggyőzően, részint eltérően s ezzel hozzájárult ugy a kérdés tisztázásához, valamint a további vizsgálatokhoz becses adatokat szolgáltatott.

Hogy embernél az elágazodási területet nem állapíthatta meg, legalább közvetlen bizonyító adatokkal nem, azt a járulékos s a szomszéd-idegek egymáshoz való bonyolult helyi viszonyaiból s embernél használható alkalmas vizsgálati módszerek hiányából kimagyarázhatjuk, s a sikertelenséget e tekintetben pályázónak hibául nem róhatjuk fel; sőt helyeselnünk kell, hogy nem követte Bendr. csábitó példáját, hanem csak olyat állított, a mit egyszerűsmind ellenőrző adatokkal be is bizonyíthattott.

Pályázó a kérdés megoldására beható irodalmi tanulmányt tett, s a használt források, számra nézve

20-nak, jegyzékét külön is a munkához mellékelte; a járulékos ideg s közvetetten a bolygó-ideg boncztanához becses adatokat szolgáltatott, a leíró- és tájboncztani intézet muzeumát pedig igen értékes készítményekkel gazdagította. A munkának irálya könnyü, megrovandó legfeljebb az, habár hibául nem tudható be, hogy tulságosan utánozta a német boncztani irodalmi nyelvet, a mennyiben a műkifejezéseket mindenütt latin nyelven használta; a munkának besztása helyes.

Ezek alapján a „ es giebt noch Winkel in diesem engen Haus“ stb. czimü jeligéjü pályamunkát a kitüzött pályadíjra dicsérettel érdemesnek tartjuk, s szerzője részére annak kiadatását a tek. karnak tisztelettel ajánlatba hozzuk.

Tekintve továbbá a készítmények aránylag nagy számát, azok értékét, az időt és fáradságot, mely ily kifogástalan módon való előállításukra szükséges volt, tisztelettel ajánlatba hozzuk még az említett jeligéjü boncztani pályamunkának, a mennyiben a kitüzve volt díjak a beérkezett pályamunkák által nem mind foglaltatnának le, 50 frttal való felüljutalmazását.

A tanár-testület a bírálati jelentést elfogadván, a kitüzött 50 frt díjat pályázónak oda itéli s tekintettel a készítmények számát és azok, valamint a munka belbecsét, azt még 50 frtnyi jutalomdíjban is részesíti. A jeligés levélke felbontatván, szerzőül H i n t s E l e k IV-ed évi orvoshallgató tünt ki, kinek a megítélt 100 frt kiadatni határoztatik.

2. A pályatételek 7-ik szám alatti általános kórtani pályakérdésre „Tétesenek kísérleti vizsgálatok az idegeknek befolyásáról a vizenyő keletkezésére“ — „szólj igazat, betörik a fejed“ jeligével egy pályamunka érkezett be, mely jelentéstételre Dr. Bokai Árpád és Dr. Klug Nándor ny. r. tanároknak adott ki, kik a következő véleményes jelentést nyújtották be.

Tekintetes orvoskari tanári testület!

A tekintetes kar által ezen tanévre az általános kórtanból kitűzött pályakérdésre egy pályamű érkezett be. A pályakérdés következő volt: Tétesenek kísérleti vizsgálatok az idegeknek befolyásáról a vizenyő keletkezésére. A pályamunka jeligéje: „Szólj igazat betörik a fejed“ s 59 negyedréten lapon tárgyalja a kérdést.

A dolgozat fele az irodalom lelkiismeretes s az itteni könyvtári viszonyokhoz mértén terjedelmes és ügyes összeállítása, melyet olvasva, a kitűzött kérdés mai állásáról bárki is alaposan tájékozódhatik.

Az irodalom ismertetését szerző Lower alapvető kísérleteinek ismertetésével kezdi, mely kísérletek még 1680-ban tétettek s általában a vizenyők keletkezésére vonatkoznak; majd Bouillandnak arra vonatkozó nézeteit ismerjük meg. Ezután Ranvier munkájának tárgyalását veszi elő szerző; Ranvier Lowerrel ellentétben, vizszeresnek — még a legnagyobbaknak — lekötése után sem látott vizenyőt fellépni a megfelelő testrészen, ha azonban e mellett azon testrész edénymozgató idegeit átmetszette, így a vizenyő rendesen kifejlődött

volt. A Ranvier által e kísérletek alapján felállított tétel fölött egész kis irodalom keletkezett, Vulpian, Strauss, Schiff, Duval, Boddaer és Jankovszky a kérdésre vonatkozólag kísérleteket közöltek, Herber, Mayor, Mougert, Couyba, Hamilton klinikus észleleteket tettek közzé. Mindezen szerzők dolgozataira reflectál szerző, a közlemények értéke szerint hol röviden, hol terjedelmesebben, de mindig értelmesen és lelkiismeretesen.

A dolgozat másik felét a szerző által tett kísérletek összeállítása képezi. Kísérleteinek száma 11, e szám persze korántsem elegendő arra, hogy a vitás kérdés általuk eldöntessék.

A kísérletek egy része Lower és Ranvier kísérleteinek ismétlése; a kísérleti eredmények Ranviernek adnak igazat, s az idegbefolyást a vizenyők keletkezésére nyilván mutatják. Ugyanezt bizonyítják világosan szerző azon kísérletei is, melyekben a vena cava inferiort vagy a vena cruralist kötvén le egyszerűsmind a háti gerinczagyat is átmetszette, mire kifejezett vizenyőt látott fellépni a megfelelő testrészeken, míg ha a gerinczvelőt át nem metszette, vizenyő nem mutatkozott.

E kísérleti mód eredeti, s csak az a kár, hogy szerző nem zsákmányolta ki eléggé.

Szerző munkája általában igyekezetről, szorgalomról tanuskodik, s bár nem meritette ki a kérdést, a mit nyújt az helyes. Az irány magyaros, gördülékeny.

Mindezeknél fogva alólirottak ajánljuk, miszerint fenti jeligével ellátott munka szerzőjének a pá-

lyadij odaitéltessék buzdításul, hogy az érdekes kérdés vizsgálatát tovább folytassa.

A tanártestület ezen véleményt elfogadván, a pályamunkának a kitűzött 50 frtnyi pályadíjat odaitéli s a jeligés levél felbontása után a munka szerzőjének Siró Zsigmond III-ad éves orvoshallgatónak a megítélt díjat kiadni határozta.

3. A pályatételek 8-ik szám alatti gyógyszer-tani pályakérdésre „Tétesse nek vizsgálatok a jodvegyületeknek átváltozásairól a szervezetben, tekintettel különösen a jodoformra és jódfehérnyére“ — „munkánk nem épen nyerni jó, magasból bukni is dicső“ jeligével egy pályamunka érkezett be, mely jelentéstételre Dr. Bokai Árpád és Dr. Purjesz Zsigmond ny. r. tanároknak adatott ki, kik a következő véleményes jelentést nyújtották be.

Tekintetes orvoskari tanári testület!

A tekintetes kar által a jelen tenévre a gyógyszer-tanból kitűzött pályakérdésre egy pályamunka érkezett be e jeligével: „Munkánk nem épen nyerni jó, magasból bukni is dicső.“ A kitűzött pályakérdés következő volt: Tétesse nek vizsgálatok a jodvegyületeknek átváltozásairól a szervezetben, tekintettel különösen a jodoformra és a jódfehérnyére.“

A beérkezett pályamunka 50 negyedrért oldalra terjed, s kizárólag a jodoformmal foglalkozik, míg a többi gyógytanilag használt jodkészítményt figyelmen kívül hagyja.

A pályakérdés megoldása nem könnyü feladat, számos kitiünő gyógyszerbuvár, mint Bucheim, Binz,

Högyes nem juthattak egybehangzó eredményekre, midőn e kérdést tárgyalták, nem csodálkozhatunk tehát azon, ha a benyújtott pályaműben sem találjuk meg a nyugodtan elfogadható megfejtést.

A munka bevezetéséhez különösen Binz és Högyes nézeteinek s kísérleteinek megbeszélésével találkozunk, és csak helyeselhetjük, hogy szerző már theoreticus levezetés alapján is Högyes nézetei mellé csatlakozik. A munka ezen részében az argumentálás helyes, az érvek összeállítása átlátszó, ügyes.

Kevésbé sikerült a dolgozat kísérleti része, bár szerzőnek elég fáradságába kerülhetett. Szerző a Binz és Högyes közötti vitás kérdést úgy akarja eldönteni kísérleti uton, hogy párhuzamos mérgezési kísérleteket tesz jodoformmal s jodfehérnyével s vizsgálja, valjon a mérgezési tünetek hasonlóak-e; ha igen, úgy ez szerző szerint Högyes nézete helyességének bizonyítása lenne. A kísérletek csakugyan a szerző által előre várt eredményt mutatják; jodoformmal és jodfehérnyével mérgezett állatok sokban hasonló mérgezési tünetekkel betegeszenek meg. Ennek természetesen így kell lenni, mert mind a jodoform, mind pedig a jodfehérnye jodhatást kell hogy mutasson. Így ezen kísérletek sem egyik, sem másik nézet mellett v. ellen bizonyító erővel nem bírhatnak.

Ezután szerző vegyi uton kísérti meg kimutatni, hogy jodoform oldatnak és friss vérnek 37—40 °C. mellett hosszabbideig tartása közben a vérben jodfehérnye képződik. Ha ezt ki tudta volna mutatni, úgy a kérdést csakugyan eldönthette volna, azonban kísérletei csak azt bizonyítják, hogy a jodoform ily keze-

lésre jodját elveszti, s a jod más összeköttetésbe lép a vérben, de hogy fehérnyével egyesül-e vagy jodiddá, vagy jodáttá lesz-é, azt eldöntenie nem sikerült, mert azon kémlés, melyet felhoz, nem sikerült ugyan jodoformmal, de sikerül jodfehérnyével ép ugy, mint jodidokkal s jodátokkal. Mindezen ellenvetéseink daczára nem tagadhatjuk meg szerzőtől az ügyességet, leleményességet, s bár nem is fejtette meg a kérdést, tekintve a fáradságos munkát, szorgalmat, alólirottak jutalmazását ajánljuk.

A tanári kar bírálók véleményét elfogadván, az 50 frtnyi díjat a munkának odaitéli s azt a jeligés levél felbontása után szerzőknek Szabó Ödön és György Emőd III-ad éves orvoshallgatóknak 25 frtos egyenlő részletekben kiadatni határozta.

4. A pályatételek 9-ik száma alatt kitűzött kórboncztoni kérdésre „Irássék le a májbeli barlangos daganat (Tumer cavernosus hepatis) szerkezete és fejlődési módja. Készítmények és rajzok melléklendők és a kórboncztoni intézet javára esnek“, valamint minden pályán, ugy a tudományok körében, nemcsak járatlan, de oly uton is, melyen haladunk, melyen már nagyon sokan jártak, mert az átmenők nemcsak nyomokat, de mély vágásokat is hagynak magok után, — melyekbe jutva, néha alig haladhatunk tovább, — Br. Eötvös József jelige alatt egy pályamunka érkezett, mely bírálatra Dr. Genersich Antal és Dr. Purjesz Zsigmond ny. r. tanároknak adatott ki. Bírálók jelentése következő:

Tekintetes orvoskari tanári testület!

A tekintetes orvostudományi tanári kar által az 188³/₄-iki tanévre a kolozsvári városi alapítványból 50 frtnyi díjjal kitűzött kórboncztani pályakérdésre: Irassék le a májbeli barlangos dag (Tumor cavernosus hepatis) szerkezete és fejlődési módja. Készítmények és rajzok melléklendők és a kórboncztani intézet javára esnek, egy pályamű érkezett be. „Valamint minden pályán, ugy a tudomány körében nemcsak járatlan, de olyan uton is nehezen haladunk, melyen már egyszer nagyon sokan jártak, mert az átmenők nem csak nyomokat, de mély vágásokat is hagynak meguk után, melyekbe jutva, néha alig haladhatunk tovább“. Eötvös J. jelige alatt.

Ezen pályamunka alólirottaknak bíráló végett kiadtván, van szerencsénk bírálóunkat következőkben előterjeszteni.

A pályamunka 108 negyedréti lapra terjedő értekezés, melyhez két rajz és egy szekrényben 56 drb. górcsói készítmény van mellékelve.

Az értekezésben szerző a felhasznált irodalmi jegyzése után a dag definitióját adja. A 12-ik lap-tól a dag microscopicus szerkezetét s annak a májhoz és véredényekhez való viszonyát, azután a szövettani szerkezetét adja elő saját készítményei alapján, 36-ik lap.

A 3-ik rész. A dag fejlődésére vonatkozó nézeteket elősorolja Rokitanszky és követői Virchow theoriáját Rindfleisch, Schulz Perls és E. Ziegler nézeteit adja elő. Ezekkel szemben állítja bíráló kórboncztani előadásáiban hallott nézetet, hogy a tumor

cavernosus a hajszál-edények kitágulásával kezdődik, mely vagy erősebb véráramlás, vagy különböző okok által feltételezett edényfal elernyedés által van feltételezve. IV. Azután 9 esetet ír le, melyeket maga vizsgált meg, névleg: egy régibb keltü tokolt rostos barlangos dagot, és több fejlődésben levő barlangos dagot, melyek közül egyiknél (2) embolia diphterit) kettőnél (3 és 4) rák-embolia, egynél (5) a porta vérolvadékkal való bedugulása, egynél (6) bujakórdag és háromnál (7, 8, 9) gümőkór volt a májban s ezen dagoknak fejlődését az edények megbetegedéséből magyarázza. V. Vizsgálatai eredményül azt vonja ki, hogy a májbeli barlangos edénydag mindig edénytágulással kezdődik s a sorv és kötszöveti tultengés csak másod- és harmadfoku képződési folyamat.

A dag oka homályos és sokféle; de néha csaknem bizonyosan kimutatható, hogy 3 főoka van:

1. A véredények tömesz általi eldugulás a (3, 4, 5. eset.)

2. Valamely kóros, az edények falait elernyesztő folyamat: rák, syphilis, amyloid tuberculosis (6. 7, 9.)

3. Valamely távolabbi okból származó vér odaáramlása.

A dolgozat minden egyes részlete tökéletlen, irodalmi összeállítása hiányos, macroscopicus és microscopicus leírása nem elég beható és több helyen határozottan téves, az erekből vont következtetések részben indokolatlanok, okoskodása több helyt érthetetlen, sőt tarthatatlan. Ezen okok miatt a netaláni közzététel előtt kiegészítést, módosítást és új átdolgozást szükségesnek tartunk; de mind a mellett

tagadhatlan, hogy szerző a tárgy kezelésében helyes eljárást, a vizsgálat teljesítésében szorgalmat, a górcsói készítmények előállításában ügyességet tanusított. Tekintettel arra, hogy a pályamunka szerzője csak kezdő lehet, igyekezetét elismerésre méltónak tartjuk s ajánljuk, hogy neki a kitűzött pályadíj kiadassék.

A tanári kar az ajánlatot elfogadván, határozta, miszerint az 50 frtnyi pályadíj a jelígés levélke felbontása után kitűnt szerzőnek: *Matolay Károly* 4-ed éves orvoshallgatónak kiadassék.

5. A szülészetből a pályatételek 13-dik száma alatt kitűzött következő kérdésre: „Írassék le és bíráltassék meg a szülés mai nap divó kezelése, összehasonlító visszapillantással egy félszázadra“ három pályamunka érkezett be; az 1-ső „*In magnis et vouldisse sat est*“ jeligével; a 2-ik „*Notatio naturae et animadversis peperit artem*“ jeligével s a szöveg közé rajzolt 18 ábrával; a 3-ik „Minden új korszak az előbbinek hamvaiból támad, de nem mint a mesés Phöenix, hogy színes szárnyakkal azonnal a nap felé emelkedjék, hanem mint igen szerény állat, melynek tollai még csak nőni fognak“ jeligével, a mű végén 7 táblán rajzolt 16 ábrával. A munkák dr. Maizner János és dr. Brandt József tanároknak adattak ki, kik a következő véleményes jelentést nyújtották be:

Tekintetes orvostudománykari tanártestület!

Mult 1883-iki május hó 29-én a tekintetes orvostudományi kar részéről 13 sz. a. a szülészetből kitűzött és Kolozsvár sz. kir. város alapítványából

50 frttal jutalmazandó eme pályakérdésre: „Irassék le és bíráltassék meg a szülés mai nap divó kezelése, összehasonlító visszapillantással egy félszázadra, a szabályszerű határidőn belől 284—88³/₄ orvk. sz. a. 3 pályamű érkezett be, nevezetesen az első számmal jelölt következő jelige „In magnis et voluisse sat est“ alatti pályamű fél vászon kötésben, a czimlap, a használt irodalom- és tartalomjegyzéken kívül 303 negyedrért lapra terjed, tisztán, bár nem igen tömötten írva.

A 2-ik számmal jelzett s e jelige „Notatio naturae et animadversis peperit artem“ Cicero, alatti pályamű szintén félvászon kötéssel, a czimlap és a felhasznált szakirodalmi művek jegyzékén kívül 196 negyedrért lapra terjed, az előbbinél tömörebb írással és a szöveg közé rajzolt igen szép 18 ábrával.

A 3-ik számú pályamű e jelige alatt érkezett be: „Minden új korszak az előbbinek hamvaiból támad, de nem mint a mesés Phoenix, hogy színes szárnyakkal azonnal a nap felé emelkedjék, hanem mint igen szerény állat, melynek tollai még csak nőni fognak“. B. Eötvös. Ez hasonlóképen félvászonba van kötve, a czimlap, bevezetés és a használt szakirodalmi művek jegyzékével együtt 200 lapra terjed, — az első számú pályamű írásához hasonló írással és a pályamű végén 7 táblán 16 elég jól rajzolt ábrával.

E pályaművek alólirottaknak véleményes jelentéstételre, illetőleg bírálatra kiadatván, van szerencsájük jelentésüket a következőkben tisztelettel be-terjeszteni:

A) Az 1-ső számú pályamű szerzője az első

16 lapon a szüleszet terén az utóbbi 30—40 év alatt felszínre került s részben már csak történelmi érdekű, részben mai nap is érvényben levő nézeteket s kezelési eljárásokat tárgyalja. Ezután négy részre osztva művét, annak első részében az egész szüleszeti műtétant 167 lapon tárgyalja, — nagyobbára Schroeder és Zweifel műveik nyomán.

A 2-ik részben a terhesség, a 3-ik részben a szülés és a 4-ikben a pete rendellenességei különös gyógytanát írja le a különben is ismert eljárásokkal együtt.

Pályázó a kitüzött pályakérdést nem fogta fel helyesen dolgozatában, annak megfejtése helyett szüleszeti kór- és gyógytant szerkesztett. — Szerzőtől egyébiránt a szakirodalmi jártasságot elvitatni nem lehet, bár saját kórodai tapasztalatairól nem igen emlékezik meg. Tekintve, hogy pályázó jeligéjéhez képest „in magnis et voluisse sat est“ nagyba és sokba fogván, a kitüzött pályakérdést meg nem oldotta ugyan, mind a mellett a jó igyekezet és irodalmi készütség tőle elvitatható nem lévén, pályaművét dicsérettel kitüntetendőnek véleményezzük.

A 2-ik számú pályamunka szerzője annak első 12 lapján kivonatos áttekintésben vázolja a szüleszet fejlődését kezdettől fogva a jelenkorig; átmegy ezután a női nemi részek szabatos és eléggé terjedelmes leírása után, a terhesség élettanára, a melyet 70 lapon keresztül behatólag tárgyal, habár egyes helyeken, mint pl. a terhesség ismertető jelei osztályozásánál nem eléggé világos s nem eléggé szabatos.

A szülés élettana 58 lapot foglal el. Az eddig

előadottak a pályakérdés tulajdonképi megfejtésére nem tartoznak.

A szülésnek mai nap divó kezelése 30 lapon van előadva. Az egész pályamunkán az ujjabkori német szülészeti tankönyvek szorgalmas tanulmányozása félre nem ismerhető, habár sajnosan nélkülözük az azokban foglalt és elősorolt nézetek kritikai tárgyalását. Szerző továbbá nem igen hivatkozik saját észleleteire s tapasztalataira, a melyeket különben a helyi kórodán alkalmasint tett és tehetett.

A pályakérdés megoldása csak részben van keresztülvive, a mennyiben t. i. a szülés mai nap divó kezelése van tárgyalva, de az összehasonlító visszapillantás a közelebbi mult félszázadra, továbbá abból kifolyólag a mai eljárások helyes volta nincsen előtüntetve.

A szöveg közé igen csinosan rajzolt 18 ábra Zweifel, Spiegelberg, Schroeder sat. műveiből van kölcsönözve, a melyek pályázót ügyes rajzolóként tüntetik elő.

Mindezeknél fogva bátrak vagyunk ajánlani, hogy a 2-ik számú „notatio naturae“ jeligés pályamű különös dicsérettel említették fel, vagy esetleg ha netán a tkts. orvostudományi kar lehetővé tenné, 30 frtnyi jutalomban részesítsék.

A 3-ik számú s minden új korszak az előbbinek hamvaiból támad sat. jeligés pályamunkában a bevezetés után, a melyben a szülészeti multja synopticus rövidséggel van előadva, a női medence és női nemi részek boncz- és élettani viszonyai szabatosan, alaposan és világosan adatnak elő; erre a terhesség és szülés physiologiája után áttér a szülés mai nap

divó kezelésére, melyet 80 lapon tárgyal, tekintettel a helyi szülőkórodán divó kezelésre. Kiterjeszkedik továbbá a szülés kór- és gyógytanára is, melynek tárgyalása a bel- és külföldi szakirodalom alapos felhasználása mellett tanuskodik; továbbá az ujabbkori nézeteket is kritikailag emeli ki; végül az illető szakaszokban a szülés félszázad előtti kezelését jól ismerteti s bírálólag kimutatja a szülészet haladását az utolsó ötven évben. A gát megvédése, a köldökzsinor lekötése, a szülep eltávolítása, ugyszintén a gyermekági láz, annak keletkezése, lefolyása, gyógykezelése stb. külön szakaszokban kimerítőleg és helyesen adatnak elő.

A mű irálya világos, folyékony, pályázó a szakirodalom lelkiismeretes átbuvárolása mellett, saját kórodai észleleteit a pályakérdés megfejtése körül jól fel tudta használni, művéhez 7 táblán 16 elég jól rajzolt ábrát másolt több jeles német szülészeti tankönyvből, a melyek a medenczét, a nemi részek helyzeti viszonyát, a peteérés egyes mozzanatait, magzati fekvések szerint, a magzati fej különböző alakjait, a különböző, a magzati, a megszületett gyermek, valamint a felnőttek vérkeringését ábrázolják.

Mindezek után ezen 3-ik számú „Minden uj korszak az előbbinek hamvaiból támad, de nem mint a mesés Phoenix, hogy szines szárnyakkal azonnal a nap felé emelkedjék, hanem mint igen szerény állat, melynek tollai még csak nőni fognak. B.Eötvös“ pályamunkát a kitüzött jutalomra érdemesnek tartjuk, s szerzőjének az 50 frtnyi pályadíjat kiadandónak véleményezzük.

A tanártestület e véleményt elfogadva, az „In

magnis et voluisse sat est“ jeligéjü pályamunkát dícsérettel kitüntetendőnek határozta; a „Notatio naturae et animadversis peperit artem“ jeligéjü pályamunkának 30 frtnyi jutalmat odaitéli; a jeligés levél felbontása után szerzőül Rosenthal Zsigmond V-öd évi orvoshallgató tünt ki, kinek a megítélt 30 frtnyi jutalom kiadatni határoztatik; a „Minden új korszak az előbbinek hamvaiból támad stb“ jeligéjü pályamunkának az 50 frtnyi pályadíjat odaitéli; a jeligés levél felbontatván, szerzőül Sugár Bertalan orvoshallgató tünt ki, kinek a megítélt 50 frt kiadatni határoztatik.

Kelt a kolozsvári m. k. F. J. tud. egyetem orvoskari tanártestületének 1884. év május hó 9-én tartott IV-ik rendkívüli üléséből.

Klug Nándor,
e. i. dékán.

III.

A BÖLCSESZET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNET- TUDOMÁNYI KAR JELENTÉSE.

Tekintetes egyetemi tanács!

A bölcsezet-, nyelv- és történettudományi kar által sz. kir. Kolozsvár város alapítványából az 188³/₄-dik tanévre kihirdetett pályázatok eredményéről szóló jelentést a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

1. A philosophiai pályakérdésre: „Az emberi megismerés lehetősége és határai, tekintettel

Augustinus, Descartes és Kant idevonatkozó tanaira.“ Jutalma 75 frt. 1 pályamunka érkezett be.

A 80 negyedréti lapra terjedő pályamunka bevezetésében (1—7 l.) általános elmélgedéseket nyújt e kérdés fölött: Mi az igazság? A bevezető elmélgedés némileg már anticipálja a dolgozat eredményét s inkább terjengő általánosságokat ad, hogysen a kérdés lényegét írná szabatosan körül.

A tulajdonképeni értekezést aztán két főrésze resztja, az elsőben (7—44 l.) szólván: Az érzéki és értelmi megösmerésről, azaz a megösmerés lehetőségéről, a másodikban pedig (44—80): A formális és objectiv megösmerésről, azaz a megösmerés határairol, végeredményül teljes tökéletesen a Kant-féle álláspontot téven magáévá, a midőn munkáját így végzi: „csak és csupán a subjectiv intellectualismus szűk körében mozoghat“ megösmerésünk.

Mig azonban az eredményre eljutna, elég részletesen és igen világos értelemmel tesz eleget a tétel ama követelésének, hogy Augustinus, Descartes és Kant idevonatkozó nézeteire legyen tekintettel, noha a két előbbi elméletének ismertetésénél néhol a maga saját fölfogásának elemeit is közbe-közbe csusztatja, nem mindig kifogástalanul s mindig a hely megjelölése nélkül idéz, Kantra nézve pedig a részletezésnél nem elég élesen emeli ki azt a jellemző vonást, hogy a kategoriáknak az objectivitásban való érvénye bizonyithatatlan. Az is óhajtandó lett volna, hogy valamint Augustinus és Descartes irányában alkalmazta a bírálatot, legkivált Kant értelmében, de némileg a maga részéről is, azonképen kísértette volna meg ugyanezt Kant elméletével szemben is

a melyet, ha joggal elfogadhatott is, éreznie kellett volna igazolásának némi szükségét, az ellenkező nézetek czáfolásával. Szóval, többet kell vala a maga részéről adnia, az egyszerű elfogadáson valamivel túlhaladva.

De ha nem adta is mind, a mit adhatott volna, a mit adott: jól, értelmesen, legtöbbször szabatosan és helyes ítélettel adta, s egy-két adatbeli tévedésének leszámításával, (a mit okozhatott a leiró is) a dolgozat dicséretet érdemel, s kérjük azért a tkts. kart, kegyeskedjék a 209—188³/₄ b. k. sz. pályamunka írójának a kitüzött 75 frtnyi díjat dicsérettel kiadni.

Kolozsvárt, 1884. május hó 19-ikén. Dr. Szász Béla, dr. Felméry Lajos s. k. mint bírálók.

A kar egyhangulag elfogadván bírálók véleményét, a kitüzött 75 frt jutalmat a „Nosce te ipsum“ jeligés pályamunkának ítéli oda. Felbontatván a jeligés levélke, szerzőjéül Sárffy Aladár IV. éves b.-kari hallgató neve tünt ki.

2. A neveléstanból ezen kérdésre: „Az erkölcsi nevelés elmélete és gyakorlata a háznál és az iskolában.“ Jutalma 70 frt. 2 pályamunka érkezett be.

A 253 számú pályamű 198 lapra terjedő értekezés, melynek első fele (1—88 l.) a házi s második fele (89—189) az iskolai erkölcsi neveléssel foglalkozik. Szerző nagyon szereti az általánosságokat, kerülve kerüli a szabatos definitiókat s helyettük bő kárpótlást kíván nyújtani phrasissal és fölösleges szószaporitással. Több helyt egynek veszi a fejtegetés egymásutánját a nevelés menete egymásutánjával (pl. 42 és 88 l.), midőn a gyermeki értelem csillámlá-

sát a játék utáni időszakra, s az iskolai nevelést a házi nevelés lejárta utánra teszi. — Jellemzése sok helyt pongyola s hasonlatai erőltettek (pl. 98, 101, 105, 127, 152, 182 l.). Gyakran mond paradoxont (pl. 102, 117, 118, 134 l.), bár nem lehet megtagadni tőle, hogy több helyt találkozunk a műben életrevaló ötlettel is (pl. 122, 130, 176, 187 l.), azonban a kidolgozás sehogy sem felel meg a feladat természetének.

Sokkal szerencsésebb a 250. sz. pályamű, mely 240 lapon 3 szakaszban tárgyalja a kérdést: 1. az erkölcsi nevelés idológai (1—34 l.); 2. Erkölcsi nevelés az iskolában (35—115 l.); 3. Erkölcsi nevelés a családban (117—240 l.). Szerző eléggé felhasználta az idevágó előadásokat; helyesen osztályoz, általában találóan jellemez s jegyzeteit saját tapasztalataival és olvasmányjaival is kiegészíti. Előadása egyszerű, folyékony s bár több helyütt hibásan használ (néhol épen hibás) philos. műszókat (idológai, primariaris, 9—10, reflex a reflexis-szerű helyett, pessimentalis 120) mondatszerkezetében is vannak néhol botlások, (pl. 45, 50, 51, 139 l.) mindazonáltal tekintve a mű említett előnyös tulajdonságait, azt a kitűzött jutalomra érdemesnek ítéljük.

Kolozsvárt, 1884 évi május hó 23-án. Dr. Felméri Lajos s. k. Dr. Szász Béla s. k., mint bírálók.

A kar elfogadván a bírálók véleményét, a kitűzött 70 frt jutalmat „Az ember, ha helyes nevelésben részesül stb“ jeligés pályamunkának itéli oda. Felbontatván a jeligés levélke, szerzőjéül Sárffy Aladár IV. éves b.-kari hallgató neve tűnt ki. A „Mi sem képes az embert jobban bölcsé tenni stb“ jeligés levélke felbontatlanul elégettetett.

3. A magyar irodalomból e kérdésre: „Bethlen Gábor, I. és II. Rákóczy György fejedelmek alatt s egyideig utánnuk, főkép Gy.-Fehérvár körében, kik és mily irányban munkáltak a magyar művelődés, nyelv és irodalom érdekében?“ Jutalma 75 frt. 2 pályamunka érkezett be.

A kérdést mindkettő félreértette. A helyett, hogy a Gy.-Fehérváron magyar műveltség, kivált nyelv érdekében munkálkodott tudósoknak, mintegy körnek, összevágó, egy czélzatu munkásságát általános vonásokban, de történelmi adatokra alapítva adnák elő: egyik több, másik kevesebb szónoklással, terjedt bevezetéssel, több rendbeli kitéréssel mondja el, a miket annak az időnek egy-két tudósáról tudhat. Ezeket elmondják többnyire úgy, a mint ismeretes könyvekben találják, legfőlebb frázisokkal bővitve. A helyett, hogy a bibliographiai vezérkönyvekben megkeresték volna az idetartozó könyveket, azokban átvizsgálták volna az előbeszédeket, megolvastatták volna az ez időkbén kiadott magán- és más leveleket, koriratokat és csak a feladott kérdésre szoritkozva, az illető kör emberei munkásságát egy szempontba fogva összeállítva, egy képen előterjesztették volna: három-négy idetartozó emberről irtak ismeretes és némely részben elcsépeelt dolgokat. Nem keresték a nyelvtanítás módjait, a nyelvtanokat, szótárakat, a természettudományii orvosi munkákat, történelmi iratokat, az akkor és itt élt tudósok s mások levelezéseit stb. E szerint:

I. A „Hazádnak rendületlenül“ jeligéjü többet keresett vagy szedett össze. Több adata van, kivált a vallásos mozgalmakra nézve, melyek neki kedvencz

tárgyának látszanak. Nagyobb részt ez a tárgya az első 55 lapnak; de utóbb is minduntalan erre tér ki vagy vonatkozik. Attól fogva a 97-ikig Kereszturiról lelkesen, de sok szóáradattal, némi izetlenséggel szól; majd 97—100-ig Jászberényiről, kinek tankönyvét nem méltatja ugyan részletesen, csak egyszerűen említi, hogy Comenius szerint volt írva, (de „Comenius is vehetett tőle valamit“) de bőven vitatja halála módját, mely Bethlen Miklós és Bod szerint megmérgezés által következett be; erről kételkedik és kinyomozása iránt indítványt teszen. Ettől fogva egy kis általánosság (106—109 l.) Szőnyi Nagy Istvánról, ismét nem bocsátkozva a *dologba*, csak *dologról* fennyeden szónokolva. Itt aztán egy kitérés (110—128 l.) a presbiterianismusról, puritanismusról és Tolnairól, — mi távolról is alig tartozik ide; aztán a 128 s következő 11. Apáczairól sok érdekest elmondva, népszerűen érdeklő nyelvvel, de ide-oda csapongva. Bőven szól Apáczai érdekes beköszöntő beszédéről s más nyilatkozatairól, oktatói, tudományos érdemeiről, felsőbb iskola-állítás körüli buzgókodásáról. Ez tart a 183. lapig. Ezen túl Gelejről szól, kivált vallásfelekezeti törekvései, nyelvtani jegyzeteiről, melyeket kivonatban eleitől végig ide iktat; végül a Gradaalról. Sok érdekes dolog, több helyt elmondottak ismétlése mellett. De nem tud tárgyalásában arányt tartani. Nem tárgyalja a nyelvet a megjelent szótárakból, nem tud általánosítani, a nézeteket összefoglalni s komoly eszmékre emelkedni, legfőbb hibája pedig a részint érthetetlen és logikailag rendezetlen nem jól kifejezett értelmű beszéd, izetlen, erőlködő elmésség, részint hibás mondatszer-

kesztés. Ezek egymást érik; például néhányat mutatunk fel:

„Tisztán a szellemi művelődés történelmét tárgyaljuk tehát, mit úgy kezdünk, hogy azt az erdélyi fejedelemség tünteti fel.“ 1 l.

„nem ők magoknak éltek, ha ez a következtetés, miután nem a világnak éltek; de vajjon nincs-e egy harmadik, a mi azt az önnönmagukat helyettesítse?“ 3 l.

„Milyen a XVII. század? az élethez ragaszkodó. Egyfelől az u. n. utilitarismus borítja el, milyen a Molnár nyelvtana?“ 5 l.

„gyors bevezetés“ 13 l. — „a filozofus sem volt philosophus, csak átültető“ 15 l.

Érdekesen számítja a 24. l. Medgyesi egyházi beszédeit a dalok közé, mivel Jajoknak nevezte el szerzőjük.

„szomorú állapotra esett a költészet“ 27 l.

„presbiter“ nála mindig annyi, mint „presbiterismus“.

„megligálják“ e helyett negligálják. 48 l.

„kétszer oly nagyra kellett volna lennie, mint Bethlen, hogy oly eredményt hagyhasson, mint ő; — mert a végzet műve“ 54 l.

„E bokros eszme gyomrából ered . . . a műveltség folyama“ 56 l.

„elismerem, hogy nálunk nem telik ki ezekre mind“ 62 l.

„a szellemi erőknek is csak megkezdetője volt“ 64 l.

„bokros szellem“ — „lelke begyébe szedje bé“ 79 l.; vizsga, e helyett: vizsgálat 87. l. ága a Keresz-

turi hatalmának 89. l.; „phisica és mathematicai“ u.o.; „gyengébben képviselt philosophia“ 91. l.

A 90. lapon félreérti a latin idézetet; azt mondja, hogy az idő rövidsége miatt csak ezeret (szentirásbeli helyett) kérldhettek, holott az mondatik, hogy 1000 volt megtanulva, de az idő rövidsége miatt nem mind ezt kérdezhették meg.

„nem bánta volna, ha a torony tetejéről is levetnék“ e helyett: ha levetnék is 114. l. Az is ily rendezése divatosan, sok helytt.

Általában elsietett dolgozás, melyből sokkal jobbat lehetett volna megfontolt, nyomós munka által alakítani.

II. A másodíknak, melynek jelszava: „A nemzet nyelvében él...“ tartalma, mint jeleztük, amazéval csaknem azonos; a mellett, hogy kevesebbet vizsgálódott amannál is és a feladott kérdésre voltakép tartozókat még inkább mellőzte, mint amaz; de ez tömöttebb, helyesebb nyelven van írva.

Nem szól másról, csak ama két-három emberől, ezeket is szorosán az általán ismeretes könyvek nyomán tárgyalja, olykor azokból kivonva, máskor ezeket szóról-szóra kiírva. Rosz tapintattal említi Geleji néhány szavát, nem jellemzi ennek stílját. Hihető, munkáiba bele sem tekintett.

Mint amaz, úgy ez is leginkább másodkézből merít mindent; a dolgozat elején tekintetbe vesz néhány oklevelet és kéziratot, azontul igen kevésé.

Ily kifejezései és állításai pedig: „egyik a másíknak nyújtott ösztönöket“ 7 l.; „a nemesi társaság... a hét szabad művészetet is gyakorolta“ helytelenek vagy valótlaniságot is foglalnak magokban.

A 31. l. a presbiterianismust oly egyházkormányzatnak nevezi, melybe „a legutolsó pór is beleszólhaszon.“ Ugyanott Medgyesi ismert könyve címét így írja: „Politico ecclesiasticus“ (t. i. Dialogus).

A 34. lapon gondolkodási formák, e helyett: gondolkozás formái, vagy gondolkozás-formák. A 49. l. Kereszturiról mondja, hogy munkáiban nem ragadta el a vitatkozás heve; holott tudjuk, kemény vita-irata is van. Az 55. l. „... Testament“ nem olvasható. Ir „kathekizmus“-t 84. l. „ethymologia“-t 89. l. „közl és beszélgetés“-t (közles), „phantazia“, „Bellarius“ (Bellarminus) stb. — Mindamellettil stílját, nyelvét gondosnak, csinosnak kell amaz elsőhöz képest mondanunk.

A dolog lényegét egyik sem találta el; legfőlebb a munkálkodást és a szorgalmat lehet reájok nézve tekintetbe vennünk. Jutalmat — véleményünk szerint — egyik sem nyerhet. Mivel azonban szorgalmat, gondot mindenik munka tanusít, szorgalom díjául a kitüzött összeget a kettő — a bővebb, de rendetlen tárgyalásu, rossz stíliú és a kisebb, de helyes, csinos nyelvü munka között egyenlően megosztatni kérjük.

Kolozsvárt, 1884. évi május hó 23-án. Dr. Imre Sándor s. k. Dr. Meltzl Hugo s. k.

A kar, tekintettel mindkét munkának a bíráló-jelentésben felhozott hiányaira és hibáira, szavazás utján, elnöki döntéssel határozza, hogy szorgalom-díjjal sem tünteti ki egyik munka szerzőjét sem; minélfogva mindkét jelígés levélke olvasatlanul elégettetik.

4. A hazai történelemből e kérdésre: „A

magyar nemzeti szellem irányának és törekvésének ismertetése II. Leopold korában s az e korban kivivott eredmények méltatása.“ Jutalma 75 frt. egy pályamunka érkezett be.

A 152 negyedrétlapra terjedő dolgozat rövid bevezetés után tárgyalja a magyar nemzeti szellem lehanyaglott állapotát II. Leopold kora előtt s annak újra ébredését József császár halála után, előadja a vármegyéknek az alkotmány helyreállítására s biztosítására és a nemzetiség emelésére irányzott törekvéseit, II. Leopold magatartását a nemzet követeléseivel szemben, részletesen ismerteti a budai és pozsonyi országgyűlésen folyt küzdelmeket; ezután egy külön fejezetben szól a magyar írók érdemeiről a nemzeti szellem ápolása körül az ébredés korában; végre az 1790/1-diki országgyűlésen kivivott eredményeket, a nevezetesebb törvénycikkeket kiemelve, részletesen fejtegeti és méltatja.

Pályázó a II. Leopold korára vonatkozó forrásokat gondosan tanulmányozta, s az akkori irodalomban alapos jártasságot bizonyít; a kérdést a nemzetiség emelésére és az alkotmányos jogok biztosítására célzó törekvések, valamint az ezekre vonatkozó törvénycikkek bírálati méltatásával sikerülten oldja meg; hiánynak tartjuk azonban, hogy a választási kérdéseket s a protestánsok önkormányzatára vonatkozó törvénycikkeket, az 1790/1-iki országgyűlés egyik nevezetes vivmányát, csak futólag érintve, kellő méltatásban részesíteni elmulasztotta. Az egyes törvénycikkekre tett s csaknem mindig ugyanazt mondó észrevételek gyakori ismétlését feleslegesnek, az újabb korra vonatkozó megjegyzéseket

pedig mellőzendőknek tartjuk. A magyar írók hatását 25 lapon ismertető fejezetet, — melylyel szerző irodalomtörténeti ismereteit kívánta kitüntetni, — az országgyűlési tárgyalások elbeszélése és az alkotott törvényczikkek méltatása közt oly toldaléknak tartjuk, mely a dolgozat egységének nem válik előnyére. Nézetünk szerint az, a mi itt el van mondva, röviden, velősen összefoglalva, a bevezetésben lett volna inkább helyén.

Egyes tévedésektől, milyen például az, hogy pályázó az ugoicsai főispánt: gr. Teleki Józsefet Ferencznek írja, s némely nem eléggé szabatos kifejezésektől eltekintve, az egész munka, tartalmát tekintve, kellő tájékozottságot, higgadt felfogást és helyes ítélő tehetséget tanusít, a kidolgozásban a nagy szorgalom s gondos figyelem elismerést érdemel; miért is e dolgozatot a kitűzött pályadíjjal jutalmazandónak ajánljuk.

Kolozsvárt 1884. évi május hó 23-án. Dr. Szabó Károly s. k. Dr. Ladányi Gedeon s. k. mint bírálók.

A kar elfogadván bírálók véleményét, a kitűzött 75 frt jutalmat az „Egy értelem, egy érzet, lelkesítsen tégedet stb“ jeligés pályamunkának itéli oda. Felbontatván a jeligés levélke, szerzőjéül Neméth Gy. Kálmán III. é. b.-kari hallgató tünt ki.

Kelt Kolozsvárt, a m. kir. Ferencz József tudomány-egyetem bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karának f. évi május hó 23-án tartott IX. rendes ülésében.

Dr. Szilasi Gergely s. k.
e. i. dékán.

IV.

A MENNYISÉGTAN TERMÉSZETTUDOM. KAR JELENTÉSE.

Tekintetes egyetemi tanács!

A mennyiség-tan-természettudományi kar által sz. kir. Kolozsvár városa alapítványából az 188³/₄-dik tanévre kihirdetett pályázatok eredményéről szóló jelentést a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

A kitűzött 14 pályakérdés közül 6-ra érkezett összesen 8 pályamunka, melyek szabályszerű bírálatra kiadtván, a kar az 1884. május 15-én tartott VI. rendes ülésében az alábbiak szerint tárgyaltak.

1. Az elemi mennyiség-tan 1. számú kérdésre beérkezett „tengelye körül forog minden“ és „Cartesius“ jeligés pályamunkákra nézve a bírálók véleménye.

A „Cartesius“ jeligével beadott 34 negyed-rétű lapra terjedő dolgozatban a polar-koordináták és a kupszeletek definitiója után az egyes kupszeletfajok egyenleteit vezeti le a szerző, de azokat csak a kupszeletek alak viszonyainak meghatározására használja fel, — a kupszeletek főbb sajátságaiknak levezetésével, a mint azt a pályakérdés kívánja, teljességgel nem foglalkozik. A mellett több téves állítás is jön elé a dolgozatban. Hogy csak egyet említsünk fel, a 7-ik lapon a kupszeleteknek, mit a körkup síkmetszései felsorolásánál csak azokat a metszeteket mondja hyperbolicusoknak, a melyek

síkjai a kup tengelyével párhuzamosan, míg mindazokat, a melyeknél a metsző sík a körkup alakjához nagyobb szöggel hajol, mint az egyenes alkotón, parabolicusoknak állítja.

A „tengelye körül forog minden“ jelisével beadott 90 negyedréti lapra terjedő dolgozatban a polar-koordináták definitiója és a koordináta-rendszer változtatására vonatkozó képletek levezetése után elébb az egyenes vonalat, majd a kupszeleteket tárgyalja a szerző. Az egyenes vonal tárgyalása jobban sikerült, mint a kupszeleteké, mert a míg annál tisztán polár-koordinátákkal dolgozik, addig ezeknél elébb Cartesius-féle koordinátákra vezet le az egyenleteket, úgy transporálja polar-koordinátákba. Fősúlyt ez a dolgozat is az alaki viszonyok levezetésére fektet, de néhány nevezetesebb tulajdonát is levezeti a kupszeleteknek. Így a tangens húzására, a terület meghatározására vonatkozó tételeket tárgyalja.

Ez a dolgozat sem felel ugyan meg a pályakérdés követelményeinek, inkább formulák levezetését, mint azoknak a kupszeletek tulajdonai meghatározására való felhasználását adja, de a másik dolgozatnál határozottan jobb. A mellett szerzője némi önnállóságot, az algebrai számadásban ügyességet mutat.

Ennélfogva a „tengelye körül forog minden“ jeliségű dolgozatnak a pályadíjat kiadhatónak tartjuk Dr. Vályi Gyula, m. t. Dr. Réthy Mór, ny. r. t.

A bírálók véleménye elfogadtatván, az 50 frt pályadíj a „tengelye körül forog minden“ jeliség

pályaműnek íteltetett oda. Felbontatván a jeligés levélke, szerzőjéül Jahn Károly vegyész-növendék tünt ki. A „Cartesius“ jeligés levélke felbontatlanul elégettetik.

2. A kísérleti természettanból hirdett 5. sz. kérdésre „labor omnia vincit“ jeligés pályamunkáról a bírálók véleménye a következő:

Pályázó a 174 oldalra terjedő munkáját a következő nyolcz fejezetben tárgyalja. Az elsőben történelmi részét adja elő, a 2, 3 és 4-dikben a légköri villamosság mérését, a napi, havi és évi változásokat. Az 5, 6. és 7-dikben a zivatarról, jégesőről és a Sz. Ilona tüzről szól és végre a 8-dik részben a légköri villamosság forrásait sorolja elő röviden. A pályamű legfontosabb része az, mely a légköri villamosság kimutatására és mérésére vonatkozik; ezekben saját észleleteit és az azokból vont következtetéseket közli. A felfogó és mérő készüléket kitartó hosszabb vizsgálatok után végre oly állapotba helyezte, hogy azokkal teljesen megbízható adatokat nyert, azokat más légköri tünetenyekkel, u. m. a levegő nedvességével hőmérsékletével és nyomásával, melyeket naponta párhuzamosan észlelt, összevetette és könnyebb áttekintés végett táblázatosan és grafice összeállította. Ezen eredmények, ha meggondoljuk, hogy a légköri villamosság ép olyan tényező a légkörben, mint akár aléghőmérséklet és légnyomás vagy a nedvességi fok, és hogy mégis a dolog természetes nehézségei miatt a légköri villamosság csak kevés helyen észleltetett eddig rendszeren, annál becsesebbekké váltak. Ennek alapján a kitüzött 150 frtnyi díjat ezen pályamunka

szerzőjének örömmel odaitéljük és kérjük a tekt. kart véleményünk elfogadására. Dr. Abt Antal s. k. Dr. Réthy Mór s k.

A bírálók véleménye elfogadtatván, a 150 frt pályadíj a „labor omnia vincit“ jeligés pályaműnek odaitéltetik, a jeligés levélke felbontatván, Pfeiffer Péter végzett math. kari hallgató s ez idő szerint I-ső éves bölcsészeti hallgató neve tünt ki.

3. A vegytanból hirdetett 8. és 10. számú kérdésekre egy-egy pályamunka érkezett „trimethylen-cyanür“ és „Hoppe-Seyler“ jeligék alatt a bírálók véleménye szerint:

A 8-ik sz. pályatétel egy olyan szerves vegyület előállítását czélozta, melynek nagy valószínűséggel várható metamorphosisai, a szerves vegytan egyik, fölötte fontos, vegyületsorozatának atom combinációjáról, a kívánatos felvilágosítást megadni hivatva lennének. A szóban levő vegyület-sorozat, benső szerkezetére nézve, még nem eléggé alaposan ismert, azonban fölötte valószínű, hogy a pályatételben kitűzött, s előállításának természetéből constitúciójában ismert normal Amylendiamin, egy, chemiai nyelven átlátszónak nevezett folytatban lesz nyerhető, mely biztos következtetést enged az előállított vegy-moleculák szerkesztésére.

A normal Amylendiamin előállítása azonban, mint a pályamunkából kitűnik, nem egy könnyen megoldható feladat. Hogy ez anyaghoz ellehessen jutni, előbb az eddig még tiszta állapotban és tulajdonságaiban nem ismert Trimethyléndicianürt kell megszerezni, melynek hydrogénizálása vezet az Amylendiaminhoz. Reboul, a

nyers Trimethyléndicyanür egyik metamorphosisát a Glutársav előállítására használta föl, s pályázó itt talált adatokat, melyeknek alapján a Trimethyléndicyanür készítéséhez hozzáloghatott. E végből Trimethylénbromürt, melyet részben maga állított elő, Cyankaliummal főzött alkoholos oldatban, és sok fáradságot és hosszú időt igénylő munka után sikerült neki, a kiváló Bromkaliumtól elválasztott folyadékból, a Trimethyléndicyanürt tisztán elkülöníteni. Ezen vegyület előállítása és tulajdonságainak közelebbi ismertetése képezi dolgozatának egyik kiválóbb érdemét.

Alólírottak, tekintettel azon nagy szorgalommal és fáradsággal végzett, terjedelmes, experimentális vizsgálatra, melyről a dolgozat tanuskodik, nemkülömben azon maradandó becse miatt, melylyel a Trimethyléndicyanür előállítása és közelebbi jellemzése folytán bir, ajánlatba hozzák a tekt. kar nál a pályadíj kiadását.

A 10-ik sz. pályatételre: „Hoppe-Seyler“ jelige alatt beérkezett pályamű, szabatos rövidséggel, érdekes leírásban ismerteti bevezetésében a tej képződésére vonatkozó nézeteket, a tej általános tulajdonságait, jellemzi lényeges alkatrészeit, szól a tej elválasztására befolyó körülményekről, a normál és betegtejről s az egyes tejbetegségeket előidéző okokról, valamint ismerteti a tej gyakoribb hamisításait. Külön fejezetben foglalkozik részletesen az anyatej jel s annak különböző egyének és eltérő táplálkozás melletti összetételével. Ismerteti azután részletesen a tehéntejet s összetételének a szoptatási időtől, a tehének faja, a táplálék mennyisége, a fejési idő és

egyéb különféle tényezőktől, nevezetesen gyógyszerektől való függését.

A pályamű második részében a tej elemzésére használt legjobb meghatározási eljárások leírása tartalmaztatik, a melyeknek alkalmazásával pályázó is nyerte eredményeit. Ezen eredmények a mű végén az áttekintést és összehasonlítást megkönnyítő táblázatba vannak összefoglalva. Az összes elemzési adatoknak a control kíséretekkel való egybevágása, kezeséget nyújt a nyert eredmények helyességéről és megbízhatóságáról.

Vonatkoznak pedig ezen eredmények:

1. Nagy Kálmán, helybeli községiskolai vezértanító urtól kapott, s egy-egy állattól származó bivaly- és tehéntejre.

2. A kolozs-monostori gazdasági tanintézetétől nyert, több tehéntől eredő tejre.

3. Szabó József szász-fenesi hirtokos ur ő méltósága 40 bivalyától nyert átlagos reggeli és estéli tejre.

4. A kolozsvári piczról vett 6 bivalytól származó átlagos reggeli tejre.

A math. természettudományi kar, midőn a múlt évben ezen pályatételt kitűzte, egy gyakorlati fontossággal bíró s eddigelé egészen nyílt kérdés megoldásához kívánt közvetve hozzájárulni E kérdés a bivalytej összetételének kipuhatolása és annak tudományos megállapítása, hogy melyek a lényeges különbségek a bivaly- és a tehéntej között.

A lényeges különbségek, a melyeket a pályamű a bivalytej és a tehéntejre vonatkozóan megállapított, a bivalytejnek csaknem kétakkora Casein

(sajtanyag), $1\frac{1}{2}$ -szer akkora zsir és valamivel nagyobb szilárd rész tartalmában állanak.

Az előttünk fekvő pályamű, pontos adataival mindenesetre egy régóta érezhetővé vált hézag kitöltésére van hivatva, s teljes mérvben érdemes a kitüntető elismerésre s a kitűzött pályadij odaitélésére, még azon körülmény számbavétele mellett is, hogy a pályatétel egyik részére, a Chloroformvizzel való dialysis tanulmányozására nem terjedt ki, nem nyervén már időt ezen vizsgálat keresztülvitelére. Fabinyi Rudolf s. k. Abt Antal s. k.

A kar, bírálók véleményét elfogadván, a két 50—50 frtos pályadij a beterjesztett pályaműveknek odaítéltetik. Felbontatván a két jeligés levélke, Jahn Károly vegyész-növendék és Hassák Mór III. éves rendes kari hallgatók nevei tüntek ki, első, mint a „Trimethylen-cyanür“, utóbbi, mint a „Hoppe-Seyler“ jeligés mű szerzője.

4. Az ásványtanból kitűzött 50 frtos kérdésre két pályamunka érkezett be, az első „R = 105° 5“, a második „Et voluisse sat est“ jeligével.

Bírálók ezen pályamunkák beltartalmának kellő méltatásába nem bocsátkozhatnak, mert mindkét pályázó a pályázati szabályokat megsértette. Az „Erdély mészpátjai“ című pályamunka szerzője ugyanezen című és tartalmu dolgozatát a kolozsvári Orv. term. tud Társulat f. évi ápril 18-án tartott szakülésén bemutatta, az Orv. term. tud. Értesítő f. évi I. füzetében kinyomatta és különlenyomatait tudori értekezésül karunknak is benyújtotta volt; ennél fogva nyilván megsértvén a pályázati titkot, annak daczára, hogy dolgozata, mint tudori ér-

tekezés „dicséretes“ jelzővel el volt fogadva a bíráló bizottság által, ezen helyen most tekintetbe nem vehető.

A második „Erdély zeolithjeiről“ című pályamunka szerzője nem tartotta szem előtt a pályázati szabályok 4-ik pontját, mert pályamunkáját hanyagul írva, törlésekkel és közbeírással telve, és hozzá nem kötött függelékkel ellátva, tehát formai tekintetben nagyon is kifogásolható alakban nyújtotta be; de ha még hozzá vesszük a dolgozat beltartalmának elhamarkodott, befejezetlen voltát is, sajnálattal kell említett formai hibák miatt ezen dolgozatot is beható bírálat nélkül visszautasítani.

Mindezeknél fogva a pályadíjat kiadhatónak nem tartjuk. Dr. Koch Antal, s. k. Dr. Entz Géza, s. k.

A bírálók véleménye elfogadtatván, a beérkezett pályamunkák megjutalmazásra érdemeseknek nem találtak s a jelíges levélkéket felbontatlanul elégettettek.

5. A növénytani 12 sz. kérdésre egy pályamunka érkezett „Kezdő mindent jónak tart“ jelíggel. Bírálók véleménye a következő:

A 84 írott negyedréte oldalra terjedő „Kezdő mindent jónak tart, Bölcs tudja, hogy mit ér“ Kisfaludy Károly jelmondatu munkában, melyhez I—VI. rajz, 22 papírminta és 24 mikroszkopi készítmény van csatolva, pályázó 5 hazai gyártól szerzett papírfajták vizsgálatait közli.

A bevezető részben (p. 3—9) a papirkészítés kezdeteit vázolja, nagyjában ecseteli a papír eredetét, gyártásának fejlődését s felsorolja azon sok-

féle anyagot, melyből jelenleg is készül papir, vagy mely anyagok alkalmazása a gyártásnál megkísértetett.

Áttér azután a fontosb papirnyersanyagok részletes tárgyalására, felemlíti azon ismertető jeleket, melyek segítségével a nyersanyagok természetét a készpapirban pontosan ki lehet mutatni. A főszó a morfológiai ismertető jelekre van fektetve, de ezek mellett a főbb mikrochemiai reakciók is megemlítetnek. A hazánkban használt nyers anyagok u. m. szalma, farostok, főleg fenyő- és a textil-növények rostjai, melyek csak közvetve, mint elhasznált szövetdarabok kerülnek a gyárakba, ily módoni jellemzése képezi (p. 10—57) a dolgozat második részét.

A harmadik fejezetben pályázó a kérdés érdemleges tárgyalásába fog (p. 57—84) s adja a honi gyárakból szerzett, összesen 24 papírfajtának mikroszkopi analysisét. A papírfajták következőleg oszlanak meg az egyes gyárak között:

Borgó-Prund 7,
Görgény-Szentimre 8,
Zernyest 4,
Nezsider 4 és

Diós-Győr 1 fajtával vannak képviselve. Az analysisnél a fő- és mellék alkatrészek, ezek állapota, épségük, méreteik s viszonylagos mennyiségük vették tekintetbe.

Pályázó vizsgálatait áttekintve, kitűnik, hogy a hazai gyárak leginkább kender, s e mellett len és gyapot (pamut) rostokat használnak a papírkészítésre. A textil-rostokhoz azután a papír fajtája szerint több vagy kevesebb pótló vagy tisztálantó anyagot fenyő-, szalma-rostokat, ásványos anyago-

kat, főleg meszet (különösen a sulyra árult papirokban) kevernek. Fából, mint főalkatrészből Zernyestén készül papír és pedig kevert anyagból, lombos tülelevelű fából, szalmából, főleg rozsszalmából csomagoló papírok gyártatnak, melyek közönségesebb minősége miatt nincsenek is a rostok kiválasztva, mert a szalma minden szöveti eleme megtalálható a próbákban. Legtöbb tisztítlanító ásványos anyagot talált végre pályázó a Nezsideri lithographiai papírokban, melyek rostanyaga kenderszálakból áll.

A dolgozat végére csatolt táblázatban összeállítva találjuk a főbb számadatokat, melyek a papír általános sulyát (10 □ ctm-re számítva, száraz sulyát, viz-, hamutartalmát, a tisztítlanító anyagokat és papír vastagságát fejezik ki.

Habár pályázó vizsgálataiban helyes uton jár, kívánatos volt volna, ha nagyobb anyagkészletet dolgoz föl s igyekezett volna megszerezni a hazai gyártmányok lehetőleg teljes gyűjteményét, mert némely tekintélyes gyár egyáltalában nincs képviselve dolgozatában, p. a fiumei, mely pedig különösen a rajzoló papír-készítés terén uralkodó hazánkban. A papírfajták növényteni analysiséből levont eredmények összehasonlítása a minőség, czélszerűség és tartósság részletes bírálata szintén kívánatos volt volna épen jelenleg, midőn jó és tartós írópapírok hiányában szűkölködünk. Nélkülözzük a dolgozatban vékonyabb burkoló u. n. selyempapírok, a legfinomabb szalma- és szivarpapírok, továbbá carton- és táblapapírok vizsgálatait, mely fajták nem kevésbé fontosak.

A dolgozat formáját illetőleg, eltekintve az írási

hibáktól — melyeket a másoló rovására tudunk be — nagyobb pontosságot, a kifejezésekben több szabab-
tosságot és következetességet a műnevek használá-
tában jogosan követelhetünk volna pályázótól.

Számba véve azonban a nehézségeket, melyek-
kel pályázónak küzdenie kellett s melyek részben
okozhatták, hogy nem juthatott több anyaghoz, s
tekintve a szorgalmat, melyet a dolgozásban két-
ségkívül kifejtett s azt, hogy az anyagot, melyhez
juthatott, szakismerettel dolgozta föl, — pályázónak
a díjat odaitélandőnek véljük. Dr. Kanitz Ágost, s.
k. Dr. Schaarschmidt Gyula, s. k.

A bírálók véleménye elfogadtatván, a kitűzött
75 frt odaiteltetik. A jeligés levélke felbontatván,
Nyiredi Géza III. éves rendes kari hallgató neve
tünt ki.

6. Az állatanból hirdetett pályakérdésre
egy pályamunka érkezett „Valeat quantum valere
potest“ jeligével. A bírálók véleménye következő:

A „Valeat quantum valere potest“ jeligés pá-
lyamű II. és 1—151 oldalra terjed s hozzá 17, rész-
ben eredeti, részben pedig más buvárok után má-
solt rajzlap, 12 mikroszkopiai és 8 borszesz-készit-
mény van mellékelve. Az I. és II. lapon pá-
lyázó a pályamű tartalmát tünteti ki s itt systema-
tikai sorrendben felsorolja azokat az élődiéket, a
melyeket dolgozatában felemlit és ismertet. E he-
lyen megjegyzi azt is, hogy összesen 66 békát vizs-
gált, melyek között 5 *Bombinator ignaeus*, 4 *Bufo*
vulgaris, 3 *Bufo variabilis*, 4 *Rana temporaria*, 49
Rana esculenta és 1 *Hyla arborea* volt.

Az 1 és 2 lapra terjedő rövid bevezetésben

szerző körvonalazni igyekszik az élődiség fogalmát s ezután kimutatja azt, hogy a békákban élő állatok a Protozoa és Vermes állatkörökbe tartoznak. A Protozoa állatkörből felemlíti névleg az *Opalina Ranarum*, *Balautidium entozoon*, *Balautidium elongatum* fajokat s egy új alaknak adja rövid leírását és rajzát. Sokkal részletesebben tárgyalja a békák vérében igen gyakori Haematozoonokat. Kívánatos lenne, hogy ezen érdekes szervezetek, melyekről pályázó vizsgálatai után csak annyit tudunk meg, hogy a békákban gyakoriak s több fajhoz látszanak tartozni, tüzetesebben s részletesebben tanulmányoztassanak.

A Vermes állatkörnek a békákban élősködő alakjait a rendelkezésére állott irodalmi adatok szorgalmas összegyűjtésével és saját megfigyelései alapján terjedelmesen és kezdőre valló módon, de dicsegetésre méltó módon, tanulmányozás alapján tárgyalja, még pedig külön a Trematodokat, külön a Nematodokat és külön az Acanthocephalokat.

A pályaműnek hátralevő része a rajzlapok ábráinak magyarázatát foglalja magában, a mi különben nagyon is szükséges, miután a szövegben úgy történik a rajzokra való utalás, hogy annak alapján csak nehezen lehet eligazodni.

A rajzok kivitele, nemkülönben a készítmények, ügyességről és kellő jártasságról tanuskodnak.

Ennyi az, a mit a pályamunka tartalmáról röviden megjegyezni szükségesnek tartottunk s a minek alapján véleményünket az alábbiakban foglathatjuk össze:

A „Valeat quantum valere potest“ jeligés pá-

lyamű egészben véve szorgalmas tanulmányozásnak eredménye s szerzője fáradtságos és dicséretes munkát végzett, a mely további részletes buvárlatoknak utját nem kis mértékben van hivatva megkönnyíteni, minek következtében a kitűzött pályadíjra érdemesnek tartjuk s annak kiszolgáltatását indítványozzuk. Dr. Entz Géza, s. k. Dr. Daday Jenő s. k., mint bírálók.

Bírálók véleménye elfogadtatván, a 100 frt pályadíj a „Valeat quantum valere potest“ jeligés munkának odaitéltetik. Felbontván a jeligés levélkét, Bálint Sándor II. éves kari hallgató neve tünt ki.

Kelt Kolozsvárt, 1884. évi május hó 15-én.

Dr. Martin Lajos,

e. i. math. term. tud. kari dékán.

IV.

ALAPITVÁNYOK ADOMÁNYOZÁSA.

Nemes keblü alapítók áldozatkész adakozása folytán egyetemünk több oly ösztöndij-alapítványt kezel, melyeknek adományozása szegény és szorgalmas hallgatók jutalmazására részint az egyetemi tanácsot, részint az egyes karokat illeti.

Néhai K. Papp Miklós, a „Magyar Polgár“ volt szerkesztőjének 1872. decz. 31-én, az egyetem felállítása alkalmából tett 2000 frtnyi alapítványának esedékes évi kamatait, az egyetemi tanácsnak 1882. május 20-án tartott ülésében hozott határozata következtében a tudománykarok külömbség nélkül, sorrendben élvezik. A f. tanévben, miután az alapítványi tőke befizettetvén, a kamatok, a tőke jelenlegi elhelyezése mellett, csak utólag folynak be, csupán egy 50 frtos ösztöndij volt kiadható, melyet ez évben Borbély Sándor I. éves joghallgató élvezett.

Néhai Koncz Juliánna, özv. Mártonffy Gergelyné, szintén 2000 frtnyi alapítványt tett erdélyi urbéri kötvényekben, mely összeg kamatja a legszorgalmasabb Mártonffy vagy Koncz nevű egyetemi hallgatónak adandó ki ösztöndijul, s ha nem vol-

nának ilyenek, akkor a legérdemesebb szegénysorsu más nevü tanulónak adományozandó. Ezen ösztöndíj 91 frt s a jelen tanévben Mártonffy János joghallgatónak adományoztatott.

A K. Biasini Domokos-féle 400 frtos alapítványnak kamatai, az alapító rendelkezése szerint, évenként a Rector és jogi kar tanárai által egy szegénysorsú, szorgalmas egyetemi joghallgatónak lévén adományozandó, a jelen évi esedékes 19 frt 52 kr. kamat pályázat útján Csegezi Lajos II. éves joghallgatónak adományoztatott.

Az 1871-iki évben elhalt Pfenningdsdorf Antal kolozsvári orvos-sebész és neje Czikéli Anna 1868. decz. 12-én kelt közös végrendeletükben egy 5000 frtos alapítványt hagyományoztak. Ezen az orvostudományi kar kezelése és adományozása alatt álló alapítvány tetemesen felszaporodván, ez idő szerint három 2—2000 frtos rendes ösztöndíj-alapból és az orvosi kar által a kezelési százalékból alapított egy 1000 frtos szigorlati ösztöndíj-alapból áll, melyeknek kamatai, a szabályok értelmében, következőleg osztattak ki: Az egyenként 97 frt 64 krnyi szorgalmi ösztöndíjat Baümel Adolf, Böckel Béla és Török Domokos orvostanhallgatók élvezték; a szigorl. ösztöndíjat pedig (48 frt 82 kr) Török Domokos nyerte.

V.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIRÁLYI
„FERENCZ-JÓZSEF“-TUDOMÁNY-EGYETEM
JUTALOM-TÉTELEI

AZ 18⁸⁴/₈₅. TANÉVRE

ÉS A

PÁLYAZÁTI SZABÁLYOK.

1. A jog- és államtudományi karéi.

1.

Minő alapelvei voltak a római jognak a végrendelet tartalmára vonatkozólag? Jutalma 50 frt.

2.

Miből állott és miben talált kifejezést alperes védelme a római magánjogi peres eljárás rendszerei (legis actio, formula, cognitio) szerint? Jutalma 100 forint.

3.

Minő befolyással voltak a római jog szerint mellékhatározmányok (u. n. accidentalia) a főügylet szabályszerű hatályaira? Jutalma 100 forint.

4.

Fejtsék ki a halálesetre szóló ajándékozás lényege s az 1876—XVI. t.-cz. hatása ezen intézményre. Jutalma 50 frt.

5.

Kivántatik a bizonyítási teher elmélete a polgári perben. Jutalma 100 frt.

6.

Fejtsék ki a különböző örökösödési formák nemzetgazdasági jelentősége. Jutalma 100 ft.

7.

Fejtsék ki a szerződések kötelező erejének jogalapja. Jutalma 50 ft.

8.

Kivántatik Bentham haszon-elméletének ismeretése. Jutalma 80 ft.

9.

Kivántatik, figyelemmel a tulajdonjog alapjára, annak kifejtése, hogy a tulajdon törvényhozási szabályozásában mennyiben lehetnek mérvadók az egyéni és mennyiben a társadalmi uralom követelményei. Jutalma 100 ft.

10.

Fejtsék ki az adó-áthárítás elmélete. Jutalma 80 forint.

11.

Ismertessék Gratian decretumának jelentősége és az egyházjog fejlődésére gyakorolt befolyása. Jutalma 100 forint.

12.

Fejtsék ki a hűbér-örökösödési rendszer és tárgyalassék összehasonlítólág a magyar adomány-

birtokra nézve fennállott öröklési joggal. Jutalma 100 forint.

13.

Adassanak elő az 1790/91. országgyűlési regnicularis bizottságok munkálataiban foglalt alkotmányi és közigazgatási javaslatok, tekintettel az akkori hazai alkotmányra és közigazgatásra s az egykoru európai reformeszmékre. Jutalma 140 frt.

14.

Kivántatik Magyarország területi beosztásának részletes ismertetése, közigazgatási ágak szerint, összehasonlítással és bírálattal kísérve. Jutalma 100 forint.

15.

Kivántatik a közép élettartam fogalmának és a fogalom fontosságának — az élettartamra használt más fogalmakéval szemben — kifejtése, valamint a közép élettartamra vonatkozó statisztikai adatok eddig alkalmazott megszerzési módjának ismertetése és bírálata. Jutalma 70 frt.

16.

Tárgyaltassanak a váltójogi kilogások. Jutalma 60 forint.

17.

Fejtsék ki a kereskedelmi és váltói megtartási jog, különös tekintettel a magánjogi megtartási jogra. Jutalma 75 forint.

18.

Fejtessenek ki az országgyűlési képviselőnek állásából folyó kötelességei és jogai. Jutalma 70 forint.

19.

Kivántatik főrendiházunk reformjánál követendő irányelvek előadása és alapos indokolása. Jutalma 75 forint (100.)

20.

Fejtessék ki, mennyiben van hazánkban a közigazgatási és pénzügyi jogok védelme keresztülvive, tekintettel a tudomány követelményeire. Jutalma 100 forint.

21.

Fejtse fel pályázó a kir. Curia döntvényének kutfői jelentőségét és kihatását hazai magánjogunkra a multban s tüntesse ki a tárgy körül főként a most érvényben levő jogi álláspontot. Jutalma 100 forint.

22.

Fejtse fel pályázó azt, hogy a „Contractus contrahentibus legem ponit“ közönségesen hangoztatott jogszabálynak minő értelem tulajdonítandó most érvényben levő hazai magánjogunkban. Jutalma 50 forint.

23.

Állittassanak össze, rendszerbe foglalva, a büntető igazságszolgáltatásra vonatkozó mindazon törvényes intézkedések, melyek az erdélyi hazai törvényekben szétszórtnan előfordulnak, mindenütt szószériinti intézkedéseivel az illető törvény meghatározásának. Jutalma 150 frt.

24.

Állittassanak össze az európai nevezetesebb államok törvényhozási intézkedései a vizsgálati fogság kérdését illetőleg, kritikai méltatásával az illető intézkedéseknek. Jutalma 70 frt.

25.

Ismertettessék a bünhalmazat tanának mai állása a német büntetőjogi irodalomban. Jutalma 60 forint.

26.

Fejtsék ki, minő védelemben részesíti az ujkori törvényhozás az egyéni szabadságot a rendőrséggel szemben. Jutalma 70 frt.

27.

Ismertetendő Rousseau Társadalmi szerződése. Jutalma 70 frt.

II. Az orvostudományi karéi.

1.

A bőrkórtanból. Kiderítendő a psoriasis vulgaris lényege, boncztoni és kórodai vizsgálatok alapján. Jutalma 70 frt.

2.

Az élet- és kórvegytanból. Adassék elő az arsen- és antimon-mérgezéseknél a vizelet vegyi összetétele, kísérletek alapján. Jutalma 50 frt.

3.

A leiró boncztanból. Vizsgalandó emberen az elkülönítő módszer, állatokon főleg az elfajulási módszer segítségével, minő idegekből mennek a szívhez ágak, s minő azoknak az elágazodási területe? Jutalma 50 frt.

4.

Az élettanból. Megvizsgálandó a pankreas-emésztés összehasonlító élettani irányban. Jutalma 50. frt.

5.

Az általános kórtanból. Adassék az icterus gravidának nevezett tünetcsoport kísérleti adatokkal támogatott magyarázata. Jutalma 50 frt.

6.

A gyógyszerertanból. Irassék le önálló kísérletek

alapján az amylenitrosa hatása az állati szervezetre. Fejtsék ki, mely kórállapotoknál van javalva az említett gyógyszer alkalmazása. Jutalma 50 frt.

7.

A kórboncztanból. A gümőkóros fekélyedések a nagyobb légutakban. Készítmények melléklendők. Jutalma 50 frt.

8.

A belgyógyászatból. Vizsgalandók és leirandók azon tünetek, melyekből a bélhuzam egyes részleteinek megbetegedésére lehet következtetni; a vizsgálatoknál az ürülék vegyi és górcsói vizsgálatára különös súly fektetendő. Jutalma 50 frt.

9.

A sebészetből. Az antisepticus sebkezelés, kórodai észlelés alapján előadva. Jutalma 50 frt.

10.

A szemészetből. Conjunctivitis phlyctaenulosa felett kórodai tanulmány készíttessék. Jutalma 50 forint.

11.

A szülészetből. Irassék le az emlők élet-, kór-, ok- és gyógytana a terhesség és gyermekágy alatt, önálló megfigyelések alapján. Jutalma 50 frt.

12.

A törvényszéki orvostanból. Adassanak elő az

öntudatlanság különböző alakjai, és azok szerepe a törvényszéki orvosi gyakorlatban, tekintettel a büntető törvénykönyv 76. §-ára. Jutalma 50 frt.

13.

A közegészségtanból. Irassanak le az ember környezetében előforduló mikroorganizmusok, különös tekintettel a pathogénekre, önálló vizsgálatok alapján. Jutalma 50 frt.

14.

Az állatjárványtanból. Vizsgáltassanak meg az alsórendű gombák fajlagos élettani hatását csökkentő tényezők, különös tekintettel a kórnemző baktériumokra. Jutalma 50 frt.

III. A bölcsészet-, nyelv-, történettudományi karéi.

1.

Adassék elő a Pithagoreusok szövetkezetének célja, jellege, szervezete és története. Jutalma 75 forint.

2.

A Ratio Educationis és hatása Magyarország közoktatásügyére. Jutalma 75 frt.

3.

Cato összes fenmaradt műveiből, illetőleg töredékeiből, állittassék egybe rendszeresen Cato alak-tana. Jutalma 75 frt.

4.

Állittassanak egybe és tárgyaltassanak kritikailag azon adatok, melyek a görög és római íróknál a régi scythák eredetére, lakhelyeire és életmód-jára nézve előfordulnak. Jutalma 100 frt.

5.

Adja elő az értekező az u. n. rendhagyó magyar igék (magánhangzón végződő törzsűek, ikések, sz-szel-bővülők ezek nemei) alakjait, melyek a régibb és újabb nyelvben előfordulnak, felhasználva e végre az e tekintetben legjelesebb nyelvészek (Bereg-szászi, Révai, Riedl stb. ide tartozó dolgozatait. Jutalma 60 frt.

6.

Bethlen Gábor, I. és II. Rákóczy György fejedelemek alatt s egy ideig utánuk, főképp Gy.-Fehérvár körében, kik és mily irányban munkáltak a m. mivelődés, nyelv- és irodalom érdekében? Jutalma 75 frt.

7.

Az igék időalakjai a népnyelvből tájbeszéd-ekből, régi nyelvemlékekből, újabb irodalomból össze-

állitva, koronként volt és jelenkori használatokat számos példában kimutatva. Jutalma 100 frt.

8.

Adassék elő, az összes források fölhasználásával, az 1437-diki paraszt-lázadásnak és az erdélyi három nemzet unioja keletkezésének története. Jutalma 75 frt.

9.

Adassék elő — a források önálló tanulmányozása nyomán — a Nagy Károly frank király és római császár uralkodásának historiai fontossága. Jutalma 75 frt.

10.

Az ó-gót régiségek, jelesen Dioscorides glossariumának magyar stb. tanulságai, legfőbb tekintettel az erdélyi részekre. Jutalma 75 frt.

11.

A román praepositiok eredete, jelentése és használata a régibb és jelenlegi rumén nyelvben. Jutalma 60 frt.

12.

Bolintineanu Demeter ballada-költészetének rumén irodalomtörténeti és széptani méltatása. Jutalma 60 frt.

13.

Mely magyarországi városok tűnnek ki föld-

rajzi fekvésök előnyössége által; miben áll és mutatkozik ez, és mennyire nyilvánul hathatósága a jelenben. Jutalma 75 frt.

IV. A math. természettudományi karéi.

I.

Elemi mennyiségtanból. A másodrendü görbék simuló körének (circulus osculatorius, Krümmungskreis) kiszámítása és szerkesztése. Tárgyaltassék analitici és geometriai módszerrel; fejtsenek ki a formulái, minden főesetekre alkalmazva, példákkal és feladatokkal ellátva. Önként érteni, hogy a tárgyalás az elemi mathesis határai közé szorítkozzék. Jutalma 100 frt.

2.

Ugyanabból. Alkalmaztassék a Sturm-féle tétel annak a meghatározására, hogy egy adott algebrai harmad- vagy negyedfoku egyenletnek hány reális gyöke van. Jutalma 50 frt.

3.

Felsőbb mennyiségtanból. Határoztassék meg a két változóval bíró tört függvények értéke, ha felsője és alsója egyidejüleg elenyészik; alkalmazván az elméleti fejtegetést egy pár példára. Jutalma 75 forint.

4.

Felsőbb geometriából. Meghatározandó az a fölület, a melynek minden pontjában az egyik főtangens metsz egy adott egyenest. Jutalma 75 frt.

5.

Kísérleti természettanból. Irassék egy pályamunka a kísérleti természettan köréből tetszés szerint választott tárgy fölött mások és saját észleletei és kísérletei alapján. Jutalma 100 frt.

6.

A math. physikából. Irassék le és magyaráztassék meg a szines polározás. Jutalma 50 frt.

7.

Ugyanabból. Tárgyaltassék a szilárd test mozgása a Hamilton—Jacobi-féle módszer szerint. Jutalma 50 forint.

8.

Vegytanból. Kivántatik a Bor quantitát meghatározására szolgáló új, az eddigieknél gyorsabban célhozvezető eljárás megállapítása, mely Kovasav és Halogének jelenlétében is használható legyen. Jutalma 100 frt.

9.

Az állattanból. Irassék le önálló tanulmányozás alapján valamely pók anatómiája. A pályamunká-

hoz készítmények s eredeti rajzok melléklendők. Jutalma 75 frt.

10.

Ásvány- és földtanból. Önnáló vizsgálatok alapján irassék le valamely ásvány, kőzet vagy kövület, vagy bármely vidéknek földtani szerkezete. A készítmények vagy gyűjtött tárgyak a pályamunkához melléklendők. Jutalma 100 frt.

11.

A növénytanból. Kerestessenek és vizsgáltassanak az ember parasit rovarain előforduló penészek. A pályaműhöz pontos rajzok és készítmények melléklendők. Jutalma 75 frt.

12.

Ugyanabból. Tanulmányoztassanak a heterostomák, különös tekintettel az illető őket viselő növényrészek bonczani viszonyaira, vizsgáltassék s hasonlítottassék össze fejlődésük a légző szájacsok fejlődésével. A dolgozathoz pontos rajzok és készítmények melléklendők. Jutalma 50 frt.

Pályázati szabályok.

1. A tudomány-egyetem által kihirdetett jutalmtételekre csak a kolozsvári tud.-egyetem rendes és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs határozva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1885. márcz. 15-ike. A jutalmak 1885. május 29-én adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedréttben, tisztán, más által írva, lapszámozva, bekötve és jeligével ellátva nyújtandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segéd-eszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét és egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű czimlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

8. A nevezett kellékekkel nem bíró, vagy a kitűzött határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsáttatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéltárában maradnak.

10. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el; a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar több közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

12. A pályamű szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetőleg jutalmaztatásra hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

VI.

BESZÉD,

MELYLYEL

Dr. ABT ANTAL,

a kísérleti természettan ny. r. tanára, az orsz. középt. tanárvizsgáló bizottság tagja és volt elnöke, a kolozsvári orvos-természettudományi társulat tagja és volt elnöke, a m. kir. természettudományi, a magy. földtani és a magyar földrajzi társaság tagja, a math. term. tud. karnak 1872/3-ban volt dekánja, ezen egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT BEZÁRTA.

Nagytekintetű egyetemi közgyűlés!

Mélyen tisztelt közönség!

A mint a felolvasott kari jelentésekből kitűnt, a folyó tanévben benyújtott 39 pályamű közül 20 nyert jutalomdíjt és egy dicséretet. De meg kell említenem azt, hogy a beérkezett pályamunkák között olyanok is vannak, melyek vagy elkésésük, vagy bizonyos formahiány miatt tekintetbe vehetők nem voltak.

Midőn a pályadíjnyerteseknek az összes egyetem nevében szíves szerencsekívánataimat kifejezem, legyen szabad reménylenem, hogy ezen, némelyeknél talán első szerény eredmény nem fogja Önöket hiu elbizakodásra vezetni, hanem inkább fokozottabb szellemi tevékenységre serkenteni, másoknak pedig hasonló szellemi küzdelemre nemes ösztönzésül szolgálni. Ilyen szellemi versenyre a jövő tanévre kitűzött pályatételek nagy száma bő alkalmat nyújt.

Uraim! Egyetemi polgárok! Önökön áll, hogy ezen szép alkalmat jól felhasználva, a jövő évi ünnepegyetemet mind magukra, mind egyetemünkre, mind a közönségre nézve minél emlékezetesebbé tegyék. A nagyszámu pályakérdések közül mindenki tehet-

sége és hajlama szerint találhat olyant, melynek megfejtéséhez foghat. Mutassák meg, hogy szakmájukért lelkesülni tudnak, hogy az azzal való komoly beható foglalkozást szeretik, hogy Kolozsvár városának ezen nemeslelkü alapítványára méltók tudnak lenni és hogy szellemi és erkölcsi fejlődésük által idővel a hazának hasznos és érdemes fiaivá lesznek. Mi, hogy így legyen, szivemből kívánom. A mélyen tisztelt közönségnek pedig szives érdeklődéseért köszönetet mondva, az ünnepélyt ezennel befejezem.

Előforduló értelemzavaró hibák.

41. l. 8. sor felülről. E helyett „u. m.“ — olvasd: „u. n.“
42. l. 5. 6. „ alulról. E „ „gerinez“ — „ „gerincz.“
42. l. 3 „ „ E „ „megvan,“ — „ „megvan;“
43. l. 3—7 „ felülről. E „ „(A leiró és tájboncztani intézet birtokában levő sas-agy és 1. sz. görcsői készitm. (E gyökök alaki tekintetben is megegyeznek az emlősök járulékos idege gerinczagi részének gyökeivel) 1. sz. görcsői készitm. (hüllőkre és halakra“ — olvasd: „(A leiró és tájboncztani intézet birtokában levő sas-agy és 1. sz. görcsői készitm.) E gyökök alaki tekintetben is megegyeznek az emlősök járulékos idege gerinczagi részének gyökeivel (1. sz. görcsői készitm.) Hüllőkre és halakra“
43. l. 13. sor felülről. E helyett „[teleostens]“ — olvasd: „[teleosteus]“
43. l. 15. „ „ E „ „Rona“ — olvasd: „Rana“
43. l. 2. „ alulról. E helyett „a régiebb szerzőkkel az ujabbak közül Bischoff-al“ — olvasd: „a régiebb szerzőkkel s az ujabbak közül Bischoff-al“
44. l. 2. sor felülről. E helyett „részében“ — olvasd: „részébe“
45. l. 18. „ „ E „ „nyulgarat-ideg“ „ „nyelvgarat-ideg“
45. l. 11, 12 „ alulról. E „ „(VI. VII. bonczt. készitm.) kiszakított járulékos idegek gyökeikkel.“ — olvasd: „(VI. VII. bonczt. készitm., kiszakított járulékos idegek gyökeikkel).“
47. l. 14—17 sor felülről. E helyett „(IV. sz. bonczt, készitm.) Ló gégeje izmokra és idegekre kidolgozva és V. sz. készitm. (Ember gégeje ugyanigy dolgozva),“ — olvasd: „(IV. sz. bonczt. készitm. Ló gégeje izmokra és idegekre kidolgozva és V. sz. készitm. Ember gégeje ugyanigy dolgozva).“
47. l. 5. sor alulról. E helyett „bárszingokban“ — olvasd: „bárszingágokban“
47. l. 4. sor alulról. E helyett „Bendrnek“ — olvasd: „Bendznek“
48. l. 5. sor felülről. E helyett „Bend'r.“ — olvasd: „Bendz“
48. l. 8. „ „ E „ „Cl. Bernart-al“ „ „Cl. Bernard-al“
48. l. 11. „ „ E „ „nem talál“ — „ „nem talált“
48. l. 15—18 sor felülről. E helyett „eddig vizsgálatokkal, részint megegyezően, részint eltérően s ezzel hozzájárult,“ — olvasd: „eddig vizsgálatokkal részint megegyezően részint eltérően, s ezzel hozzájárult“
48. l. 5. sor alulról. E helyett „Bendr.“ — olvasd: „Bendz“
49. l. 5, 6. sor alulról. E helyett „tekintettel“ — olvasd: „tekintve“

B 11779